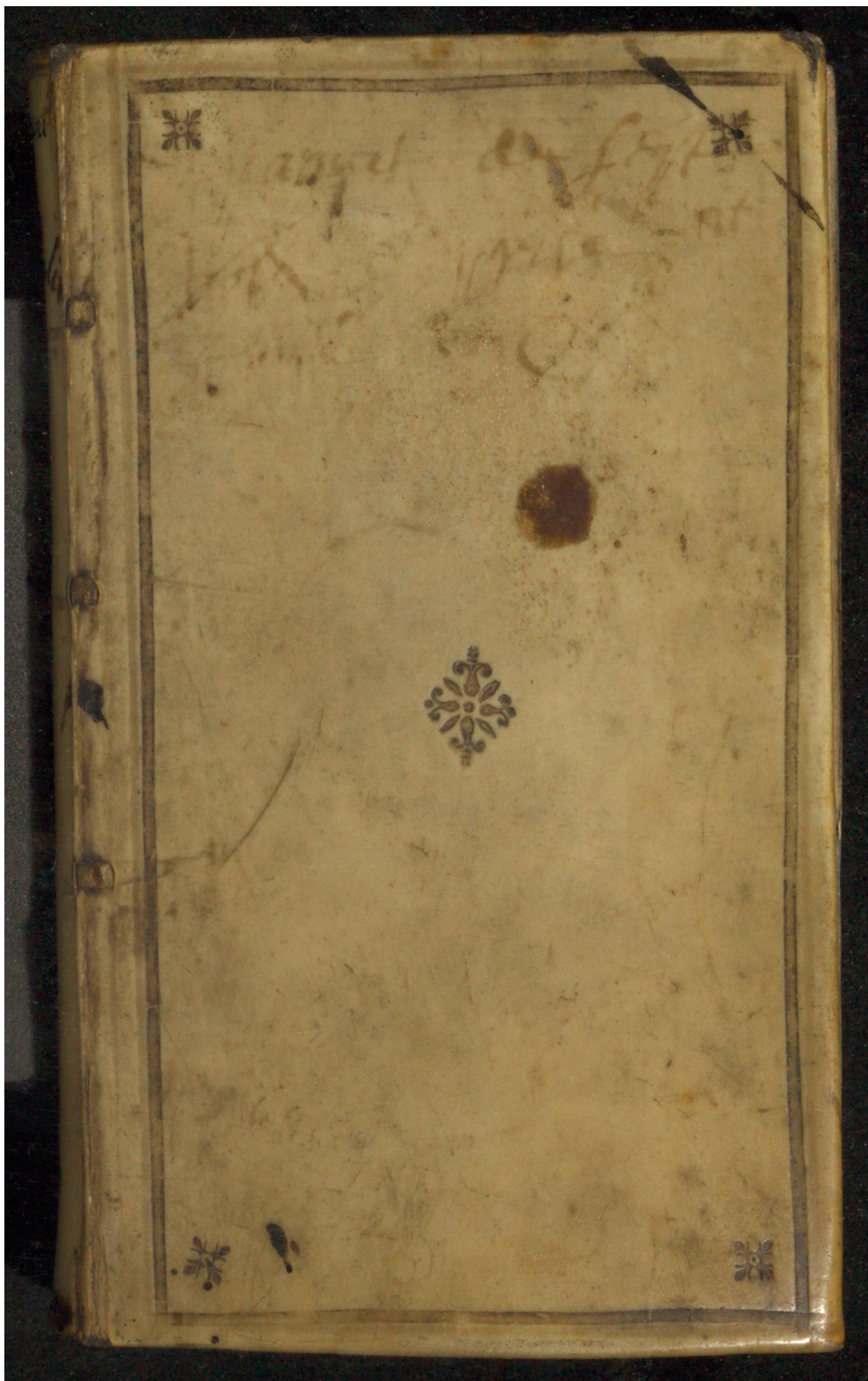

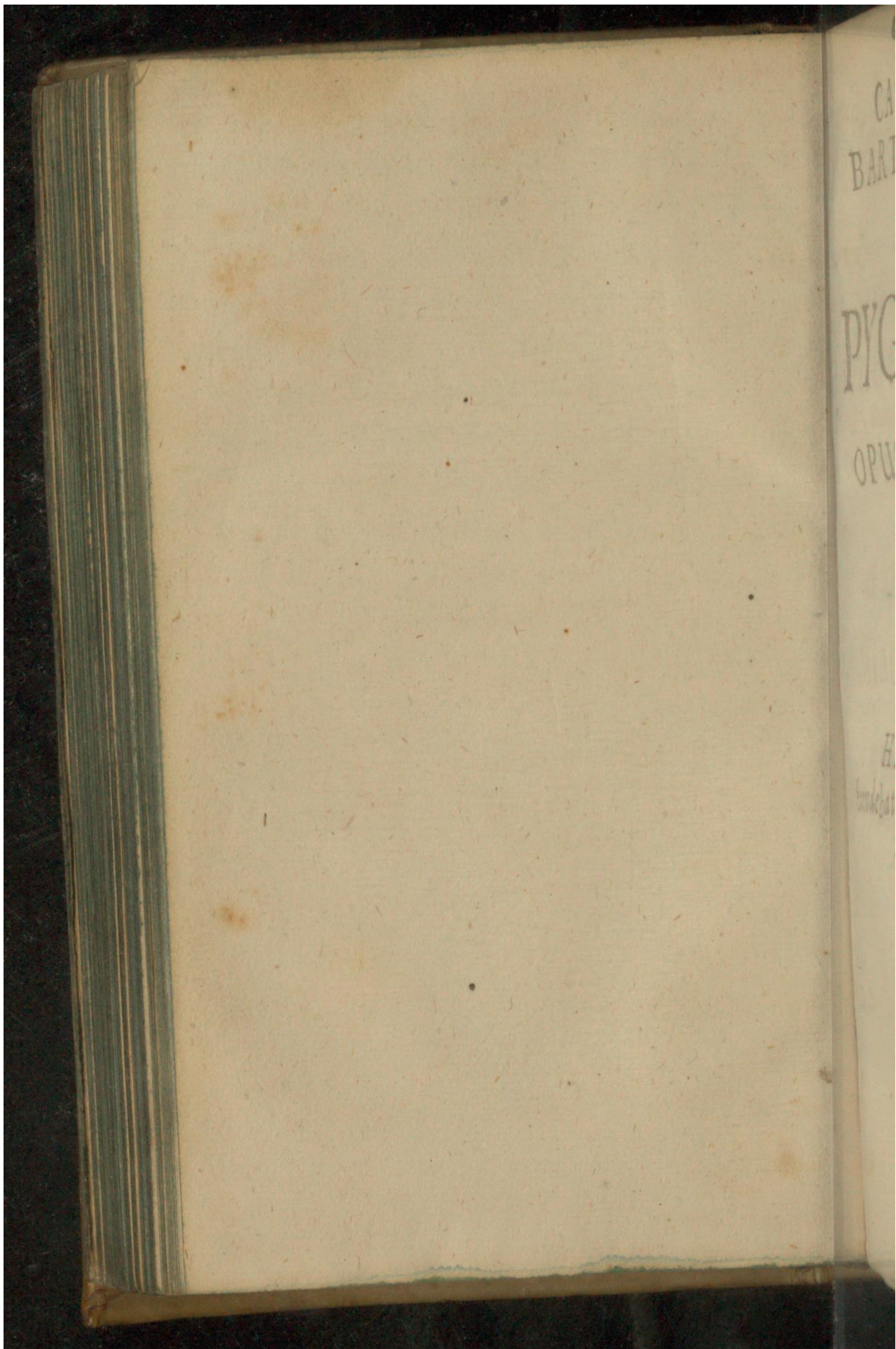

Caspari
Bartholin
1628

690

CASPARI BARTHOLINI DE PYGMÆIS OPUSCULUM.

HAFNIÆ,
Excudebat Georgius Hantzsch,
Anno 1628.

Reverendis & Doctißimis Viris,

IN DIOECESI SCA

NICA PRAEPOSITI

Ecclesiarum provincialibus, Dom-

nis amicis & fratribus in CHRISTO

optatißimis

D. D. D.

C. BARTHOLINV

CA

CASP. BARTHOLINI

DE PYGMAEIS OPUSCULUM.

Proœmium.

CUm reperti fuerint, qui de Gigantibus tùm ex professo scripserint, tum incidenter quadam prolixitate commentationis in Genesim Mosaicam; qui vero de Pygmæis datâ operâ opus aliquod reliquerit, inventus hactenus, quod equidem sciam, nemo sit: operæ pretium me facturum existimavi, si animi causâ hanc in me provinciam susciperem, ob argumenti raritatem & difficultatem, quâ territi videntur alij; Venaturus non quantum debeo & volo, sed quantum possum, labore aliquo subcisivo; alijsq; doctioribus ansam in hanc rem uberiùs inquirendi præbiturus.

CAPUT. I.

De Homuncionibus & pumilionibu seu nanis à Pygmæis distinctis.

DE Pygmæis me scripturum recep seu cubitalis staturæ homullis: n de quibus vis coactæ staturæ hom nibus, diminutis & decurtatis reliquorum commensu. Cum n. nulla an malium detur species, quin differentia quantitatis aliqualem recipiat secundu maius & minus: in humana utiq; hoc etia apud omnes ferè gentes cottidianum cern tur atq; ordinarium. Quamquam interi non de nihilo sunt querelæ Homeri in libr suis, ad quem allusit Juvenalis scribens:

Nam genus hoc vivo iã decrescebat Homer
Terra malos homines, nunc educat at (pusillo

Atq; Plinii lib. 7. c. 16. Homines n stris hisce temporibus, quàm sæculis superior bus paulatim gigni breviores & minore Addiderim ego, ut plurimùm: causâ n. inc dente aliquando fieri potest atq; rariore, br

viore

viores parentes prolem aliquam proceriorem in lucem edere, atq; avorum & atavorum longitudinem in nepotes migrare. Quod a. illi de quantitatis imminutione conquesti sunt, longè adhuc veriùs de vitæ brevitate conquerendum: Homines olim ante diluvium ultrà annos 900, & olim post diluvium, primùm ultrà 400, deinde ad 150 vixisse: hodie inter aliquot myriades vix unum 90 attingere. Nempè mundus universus ab annis ad annos fit infirmior, per ætates etiam suas senescens decrescit, & vires paulatim amittere videtur quicquid sub cœlo. Quinimò & ipsum cœlum instar fumi deficere, & terram instar vestimenti veterascere atq; atteri, Spiritus Dei, omni exceptione maior pronunciavit Esai. 51, 6. Quamobrem non iniuriâ Cyprianus dixit, totum de semetipso testari mundum, omnia

In peius ruere & retro sublapsa referri.

Hinc Esdræ lib. 4. c, 5, v. 54 et 55. dicitur: Considera ergo, quoniam minori staturâ estis, præ his qui ante vos, et qui post vos, minori quam vos, quasi iam senescentes creaturæ, & fortitudinem

iuventutis prætereuntes. *Innuit ergò creaturas iam consenuiſſe & vires exceſſiſſe iuventutis, non ſecùs ac vir florenti ætate validam prolem generat; inſtante ſenectute non niſi debilem atq; infirmam. Cæterùm hanc in rem uberiùs verba facere, noſtri inſtituti non indulget ratio. Hoc potiſſimùm præſenti capite monere propoſitum eſt: etiam in humana ſpecie, ut alijs, dari non tantùm homines grandes, proceros & quaſi Gigantum minorennes filios; verùm etiam* μικρανθρώπους, *quos Græci etiam vocarunt* νάνους: *qua de voce vide Gellium lib. 19, c. 13. Latini homunciones, homullos, pumilos, pumiliones & ad imitationem Græcorum* nanos *appellitant qui tamen Pygmæi non ſunt, aut cubiti ſaltim altitudine, neq; antra & ſpecus inſtar Pygmæorum petunt: ſed cum maximis nonnunquam certant ingenio, prudentiâ, ſapientiâ arte militari, robore; agilitate v. & celeritate plerumq; ſuperant. Homulli namq fuerunt ex eruditiſſimis ac ingenioſiſſimis viris: Melanchton, Eraſmus, Eberus, Hemmingius, Taubmannus, Grotius; & ante hos Marſilius Ficinus, Jacobus Faber Stapulen-*

ſi.

s, aliiq; complures; Olim v. Poëtæ insignes & aliàs docti & eloquentes, Ancus Tragœdirum princeps scriptor, teste Plinio, Aurelius, Augurellus, Cornelius Licinius Calvus à Catullo ob corporis exiguitatem Colopithius *dictus & Horatius, Virgilius, Persius, Hortensius, Salustius; itim religiosi, fortes & animosi, Numa Pompilius, Coriolanus, aliiq; infiniti cùm bello, tùm pace illustres viri: Lycurgus, Solon, Demosthenes, Themistocles, Miltiades, & ipsi septem Græcorum sapientes: ut non iniuriâ Aristoteles Alexandro præceperit, non debere ab ipso contemni parvæ staturæ homines quia plerumq; hi sapientiâ, consilio, & optimè politis moribus inveniantur præditi. Consentit Cato his versiculis:*

Corporis exigui vires contemnere noli,
Consilio pollet, cui vim natura negavit.

Et Avicenna autor est, naturam supplere ingenio, ubi corpore deficit. Ex fortissimis bellatoribus: David Rex & Propheta, omnium virtutum cumulo ornatus, Agesilaus, Alexander Magnus, Augustus Cæsar, Antonius Caracalla, Diomedes, & Menelaus, Vlysses, Nicolaus Piccinius Italus &c. Vt n. in

putri

putri vagina ensis ferreus (rectè quidam scripsit) sic in fragili corpore fortis & perutilis animus sæpè latet. Atq;

A cane non magno sæpe tenetur aper.

Vide mihi Saulē, toto vertice supra populū eminētē: māsuetus fuit, fortis, pius, ut ad regnū veniret; sævus ignavus, impius ut malè administraret; tādē etiā amens ut sceptro pariter atq; vita spoliaretur. Magnus etiā fuit Goliath, sed improbus, nec fortis quidem: Martem enim ventosa in lingua duntaxat habuit.

Plures tamen fortes viros non negavero fuisse partim excelsa atq; eminente staturâ, partim grandi vastoq; corporis pondere: ut fuêre Agamemnō, Aiax, Antenor, Africanus Scipio, Claudius Cæsar, Cajus Cæsar, Carolus Rex Francorum, Consalvus Cordubensis, Flavius Domitianus, Georgius Scanderbegus, Georgius Fronspergius Suevus, Gothofredus Bulonius, Johannes Assumbeius, Ußumcaßanus, Mausolus, Magnus Sfortia, Mahometes II. Turcarum Imperator, Nestor, Neoptolemus, Otho, Palamedes, Romulus, Troilus, Tiberius Cæsar, Tamerlanes Scytharum Rex, & Reges Daniæ pleriq; in hunc usq; diem. Cum n. Anno Christi 1474 Christianus I. Daniæ, Sueciæ, Norwegiæ &c. Rex, Romæ, quò religionis causâ venerat, à Pontifice & Romanis videretur;

in ſtuporē illi coniecti ſunt, obiis inuſitatā Regis & proceritatem & formoſitatem; quâ venerationē in corporis illa maieſtate merebatur. Mēſura altitudinis eius Regis adhuc Roſchildiæ in capella, ubi dormitorium Regum Chriſtiani III. & Friderici II, reperitur.

Verumenimverò nimium ſi quantitate deficiunt nani, *Magnatibus ludibrioſunt, & materiam riſus ac ioci ſemetipſosprœbent, quales crebrò in Tartaria naſciuarrant: unde factum, ut modū etiā procreandi pumiliones non ſecùs ac melitæos canes Cardanus annotaverit de ſubtilit. l. 11, mihi p. 460. Verba eius adſcribo*: Naſcuntur exparvo patre ac matre, faſcijs arctè colligantur, non affatim nutriuntur, ſed tenuiter. Eâdem ratione magni è magnis procreantur parentibus, exercentur, nutriuntur affatim, faſcijs non conſtringuntur. *Hæc ille. Tria ergò requiſita, pro pumilione generando adducit. primum: parentis utriusq; parvitatem. Et meritò: Nam*

Fortes creantur fortibus & bonis,
Eſt in juvencis, eſt in equis Patrum
Virtus, nec imbellem feroces
Progenerant aquilæ columbam.

Vnde ſubditi Archidamum Regem ſuum pecuniâ mulctarunt, quod puſillam duxiſſet

uxorem; causâ expositâ, quod ita non Reges sed Reguncu los statuißet ipsis generare. Plutarch. de liber. instit. Quondam etenim non defuêre gentes, quæ è popularibus maximum, & pro rei magnitudine validum regem deligendum censebāt, quales Ætipes, de quibus Herodotus lib. 3. Deindè quid in arcta fasciatione ac constrictione situ͂ sit, tum quantitati diminuendæ, tum figuræ immutandæ in infantibus & caniculis, noto notius est.

Præterea nutrimenti inopiam, quantitatem imminuere in quovis animali, vel quadratus sciverit Coridon. Addo tandem quartam causam, nempe morbos. v. g. Quoties superiores partes ad iustum augmentum perveniunt, brachijs atq; cruribus teneris & parvis manentibus, sicuti in luxationibus non restitutis solet accidere.

cidere. Sic n. è contrà visi sunt, quos febris quartana in giganteam molem erexit. Quales Græcis ἐκτράπελοι vocantur, in quibus vitium latet, quod insolitum augmentum cum morte immaturiori accersit. Ita n. nostra ætate Antonius ille Antwerpiensis, cum pusillus admodumq; debilis in lucem prodijsset, ilico puer ex morbo in magnum gigantem evasit. Sic fuit Salamine Eutheminis filius, qui in tres cubitos intra triennium adolevit: sed homo incessu tardus, sensu hebes: puber posteà factus, subita membrorum contractione absumtus est, narrante Plinio. Eodem modo Cornelii Taciti, nobilis Historici, Equitis Romani filius nondum pubertatem attingens, diem suum miserè obijt. Quod si quis quintam superaddi causam posse putet, nempè senium; eò quòd decrepitorum corpora decrescere & abbreviari videantur; sciendum graciliora quidem fieri, at non breviora, id est, caro consumitur, ossa nullâ vi breviantur aut ætate. Apparent autem breviora senilia corpora, quia incurvantur omnes articuli, sicca-

ſiccatis ligamentis & muſculis, ob caloris inopiam tenſis.

Cæterùm ad hæc omnia rectiùs intelligenda, corpus ponendum inſtar Polycleti regulæ, nec nimis parvum, ſed mediocre: quale in Europa æſtimatur, in longitudine 6 pedum Geometricorum, in latitudine autem & craßitie 1 $\frac{1}{3}$ à quâ proportione qui declinant, improportionati dicuntur, & tantò magis, quantò maior exceſsus vel defectus.

Nanos v. plerumq; fluxæ vel hebetis memoriæ eſſe, atq; ſomniculoſos, ſtatuit Cœlius Rhodig. lib. 6. Lectionum antiquarum c. 3. & lib. 20. Cap. 8. cum quo tranſigat Wichgrevius, qui nihil non virtutum homullis adſignat, ipſe homullus.

CAP. II.

De Pygmæi nominibus, atq; Etymologia.

Ræcis πυγμαῖος dicitur à cubito, πύγων n. cubitus eſt, unde appellari Pygmæos Euſtathio credimus; ſic & Favorinus

nus, Henricus Stephanus, & alij in lexicis, ex mensura magnitudinis, supra quam vix ascendit; plerumq; infra 6 videlicet digitos consistit. Cubitus n. communiter continebat 5 palmos, in sacris verò 6, ut Hebræi docent, Ezech. 40, 5, & 43, 13. si modo Ezechiel cubito usus fuerit in sacris ordinario. Palmus continet 4 digitos, digitus 4 hordei grana per latera contiguè disposita. Hinc Pygmæos etiam spithamæos dictos fuisse, Plinius ait lib. 7. c. 2. eò quod longitudine ternas spithamas seu dodrantes non excederent, hoc est 29 pollices vel pedes duos ac 5 pollices. spithama n. mensura est trium, pes a. quatuor palmorum. Pygmæi ergo nomen genti tributum à magnitudine, quod æquarent πυγμὴν *vel mensuram 6 digitis breviorem, quam cubitum, i. e. spatium à cubito usq; ad digitos inflexos seu clausos: aliàs pro ut vel pugnum apud Suidam & Hesychium, vel luctam seu pugilatum apud Plutarchum significat, his significationibus hìc locus non est.*

Diligentissimus Homeri commentator Eustathius ait: Pygmæi staturâ suâ ne cubitum quidem æquant, denominatur n.

à pyg-

à pygone: *Est autē πυγὼν vel πυγούσιον intervallū, quod à cubitu flexu ad initium usque parvi digiti, vel ad manuum extremum, digitis in pugnum quem Græci πυγμὴν vocant, ut inde etiam Pygmæi à pygone dicti videantur, quòd eorum mensura non cubitum totum, sed ad pygmen usque tantùm impleant, pertingit.*

Dicti sunt etiam Pygmæi Troglodytæ, quod in cavernas se subducerent á gruum & aliorum infestantium iniuriis. Jacobus Philippus Bergomensis, & eum posteà secuti alÿ, Troglodytæ nomen proprium cuiusdam populi crediderunt, cùm reverá sit adiectivum, denotans quodcunque cavernas subit: τρωγλοδυτέω n. est cavernam subeo; & Hesychius τρώγας foramina interpretatur. Hinc passer, qui cavernas ingreditur, τρωγλοδύτης *etiam est dictus & Trochilus esse creditur. Non ignoro hac occasione Ciceronem lib. 2 offic. & lib. de divinatione, itim Plinium Melam, atque alios, populos quosdam Æthiopiæ hoc nomine tanquam proprio apellasse; Sed appellarunt, ob actionem illam*

sub-

ſubducendi ſe in cavernas : quod vel ex Strabone lib. 1. liquidum reddi poteſt, qui de Arabibus verba faciens ait eos qui antra ſubirent, à multis Troglodytas fuiſſe dictos, poſterosq; hoc ſuſcipientes, Troglodytas illos appellare conſueſſe, quod hoc nomine apertiùs intelligerentur. Non prætereundum etiam, Pygmæorum populos a Barbaris Catizos fuiſſe vocatos, teſte Plinio l. 4. c. 11.

A quantitatis etiam menſura apud Hebræos dicuntur Pygmæi Gammadim, *cubitales, Ezech. 17, 11.* Gomed *enim eſt cubitus vel menſura cubiti, Jud. 3.16. idem quod* Amah: *Hæc ſententia eſt doctiſſimorũ Hebræorũ atq; interpretum ſacræ ſcripturæ de vocis* gammadim *interpretatione, quam vertunt Pygmæos & cubitales, vi vocis nullâ arte violabili. Jta reddiderunt: Hieronymus in hunc locum; Aquila 1 editione; Vulgatus, Vatablus, Hugo, Lyra, Pagninus in Lexico ac Biblijs, & cum eo Arias Montanus, atq; ante hos R. David Kimchi, poſteà Mercerus ad Lexicon Pagnini, Avenarius in Lexico, Cunradus Kircherus Auguſtanus in laborioſiſſimo opere de Concordantijs Græcarum vocum*

vocum Biblic. cum Hebræis , Lucas Oſian-der in paraphraſi ſuper l. d. Ezechielis, Pintus & Maldonatus in hunc locum. Malè autem vertũt ; Chaldæus Cappadoces, Symmachus Medos, ſeptuaginta cuſtodes, & ex Symmachi non 70 verſione hunc verſum legunt Complutentia & Antwerpienſia exemplaria. Nonnulli verò præconceptâ opinione Pygmæorum gentem fictitiam eſſe præoccupati in varias ſe Prothei inſtar verterunt formas. Hieronymus in hunc locum explicat Pygmæos per bellatòres vel ad bella promtiſsimos, ἀπὸ τῆς πυγμῆς , *ut certamen ſignificat : cui aſtipulatur Cornelius á Lapide, ut dicantur á cubito quaſi cubitantes vel luctantes (ſicut Arietes , quando cornibus pugnant, vocantur cornutantes) quòd cubitorum impulſione ac protruſione decertarint : quales olim erant pugiles. Cæterùm non congruunt hæc cum ſtatione in turribus, ubi ſcutati fuerunt. aliter ergò adhuc idem vocat cubitantes, quia ad cubitum ancilibus induti & tecti vel cubitis validi & pollentes ; adeo ut ſub cubitis etiam accipi velit vicinos armos & lacertos. Sed hæc interpretatio ex pygmæis Gigantes facit ; de qua infra.*

infra. Forsterus in Lexico explicat Gammadim, *quòd super turribus visi sint præ altitudine turrium hominibus infernè stantibus, tanquam cubitales vel Pygmæi. Sed reclamat scopus & finis stationis in turribus, ut videlicet, si opus, nocerent hosti; at nimis ex altitudine remoti, ut præ remotione parvuli apparerent, minus hosti incommodaßent. Itaq; aut in turribus non ita præaltis constituti fuerint verisimile est, aut in turrium altiorum partibus non nimium excelsis.*

Quidam verterunt Gammadæos & Gammadenses nomine proprio, secuti Theodotionem, qui retinet Hebræum Gammadim, *ut Junius & Tremellius in Biblijs, Marinus in Lexico, Junius in Ezechielem, & hos secuti Polanus & Piscator in hunc locum, atq; Buxtorffius in Lexico; quos primo Junius cum sequacibus, Polano, Piscatore & Buxtorfio, facit populos Phœniciæ, nullo planè addito documento, quis unquam illos Phœniciæ populos ita appellarit. Addit Polanus ad maiorem fidem faciendã hoc figmentũ: Gammaden fuiße regionẽ Phœniciæ cubitali formâ proiectã in mare, postea à mari devoratam. Sed rectè hic quidã:*

hanc gentem & hocce eius nomen nusquam reperire potui.

Deinde cubitales quidem dici concedit, non ob staturam, sed quasi brachiales i. e. brachio potentes & robustos. Addit, ut quibusdam placet: intelligit indubiè Junium in Ezechielem l. d. ubi interpretatur Gammadim *viros lacertosos & robustos. Sed pace tantorum virorum dixerim: nullo colore falsitas pingi potest, verum ut fiat. Neque enim cubitus hebræis idem quod brachium, neque eâdem voce hebraicâ effertur, neque cubito robur tribui potest, ut brachio; quippe non tàm solido aut grandi osse constanti: neque robur magnum ad sagittas eiaculandas requiritur: imo textui hæc glossa non convenit, potiùs Giganteum robur & magnitudinem, quam Pygmæorum parvitatem in turribus Tyriorum latentem præse ferens. Itaque absurdiùs Cornelius de Lapide in Ezech. per cubitales intelligit maximos Gigantes; qui non pede, sed cubito multiplici mensurantur, qui fuerint certum hominum genus pugnax, totumque pugnis bellisque addictum, ut apud Romanos Gladiatores, apud Davidem Cerethi*

& Pe-

& Pelethi, & nunc apud Polonos Cozacki, apud
Iungaros Haidones & Huzari, apud Turcas
anizarij Quod revera est ex quolibet facere
uodlibet. Quod verò addit Polanus, & cum eo
uxtorfius, Gamaden esse quã civitatem cor-
uptè à Plinio putant dici Gamalen lib. 2. c.
1. coniectura est, quæ fulcimento eget aliquo,
rimùm, ut mihi videtur, à Franc. Junio in-
enta, Comment. in Ezech. l. d. quamvis
ræferat hic interpretationem vocis ceu appel-
tiuæ per viros lacertosos & robustos, eò quod
uta illis tribuantur, viris debilioribus in-
tilia: quasi verò scuta proportione & quan-
itate, pro scutatorum magnitudine caruis-
nt. Longè probabiliùs est, Pygmæos in turri-
m constitutos exiguis fenestellis, ut eò rectiùs
urres, quibus contra hostes usi sunt veteres,
d robur & vim repellendam comparatæ
ssent, à sagittarijs peritis (quales Pygmæos
uisse etiam profana tradit historia) defende-
entur, & hostes irruentes sagittis arce-
entur. Taceo quod de scutis dicitur,
x textu elici, filijs Arvad tribuen-
um, qui super muros per circuitum.

Itaq; non est quod desperent Junius atq; Pol-nus rei militari competere Pygmæos in tu-ribus; cùm vel maximè competant. Neq; pus cum Lyrano existimare, eos, positos fui non ad tutelam, sed ad irrisionem hostium. boc n. non tam longè opus fuisset Pygmæos a-cersere, sed suffecissent pusiones, larvæ; bomines straminei, &c.

Junius putat adhuc quo ad nomen pr-prium, solidiùs verti posse Gammadim Sum-thenos in Syria Commagena, quorum me-tio est apud Ammianum lib. 18. Atq; ita sacris quidam ludunt suis coniecturis var-fluctuantibus, ac si in sapientiâ aliquâ sæcula-versarentur.

CAP. III.

Duplex esse Pygmæorum genus, & primum genus aliquando dari.

PYgmæorum differentiam venaturi, eos eliminamus, qu- inter nanos minimi in magna-tum aulis ludibrij ergò aluntur, longe cubiti mensurã excedentes. Cum n. Pyg-

mæo

næos à cubito, cuius mensuram non exsuperent, sed infrà potiùs subsistant, dictos præced. cap. docuerim: eosdē in duplici discrimine esse ex historijs animadverto atq; colligo. Quosdam casu instar monstrorum genitos, quasi pro miraculo, modò in hac, modò in illâ mundi parte: quosdam pro gente, quæ alicubi sit aut saltim olim fuerit. De primo genere si quis dubitat, illud exemplis varijs ex historiis petitis, hoc capite faciemus innotescere.

M. Antonius habuisse fertur Pygmæum Sisyphum intra bipedalem staturam, ingenio tamen valentem. Sub Theodosio Imperatore visus in Ægypto quidam incredibili staturæ brevitate, adeò ut perdice maior non videretur. Illud a. inprimis in eo fuit admirandum, quod prudentia polleret, voceq; suavi à Musis non abhorrente, sermone denique claro & articulato, generosæ mentis specimen præbente. Vixisse fertur annos circiter viginti. Vide de hac historia Nicephorum lib. 12. Eccles. hist. c, 37.

Martinus Borrhaus in 2. Sam. 21. Nostrâ ætate, scribit, ferunt perfectâ ætate, fuisse virum cubitali longitudine.

Cardanus de subtilit. lib. 11. mihi , pag. 45[...] *ait :* Quod ad pumiliones attinet ann[...] præterito circumferebatur vir perfec[...] ætate, cubiti longitudine in psittaci c[...]vea.

Jo. Caßanio libello de Gigantibus pa[...] 76: Ego cùm puer essem, *inquit*, memi[...] me vidisse Lugduni pusiones duos br[...]vissimæ staturæ, quæ cubitalem non s[...]peraret. Quorum alter barbam haben[...] valdè promissam atq; subrufam , form[...] satis eleganti conspiciebatur. Togat[...] iste erat, galerum habens eiusmodi , qu[...] pontificius clerus (quem vocant) u[...] consuevit. Ac ne quid ad ornatum dee[...]set, appositum humeris erat doctoratu[...] insigne, quod vulgò cornetam dicimu[...] Alter eo erat habitu , qui nobilibus no[...]stris proprius peculiarisq; esse solet. Ho[...] ita quùm per ridiculum atq; animi cau[...] induissent quidam in ulnis suis non se[...]cùs a atq; infantes gestabant. *Plura de ho[...] muncionibus & nanis exempla referri poßen[...] nisi res ipsa satis vulgata cuiq; pateret.*

Leonhardus Thurneißer in Pisone Ger[...] man[...]

man. edito lib. 7, c. 84. in Marchia & Lusatia scribit, aliquoties Pygmæorum ossa sub terra reperta, atq; semel integrum sceleton cum cranio 2 pedes & 3 digit. longum. Quia v. in istis partibus (uti & alicubi in Polonia) passim sub terra ollæ reperiuntur, tam affabrè formatæ cum manubrijs & strijs, acsi tornatæ essent manu artificis, formis & figuris variis, alterius naturæ, quàm eodem modo agentis opificia, opinio est colonorum in iis locis, formari ollas istas subterraneas à Pygmæis, qui cavernas terræ occultas atq; non exploratas incolant: qui nostratibus vocantur Biergemend.

Addunt coloni autumno, hyeme atq; vere *20 pedum profunditate sub terra delitescere, circa tempus Pentecostes a. non nisi unius ulnæ: quo idcirco tempore plurimas inquilini inquirentes effodiunt. Non in Lusatiâ tantum, sed in Thuringia propè arcem Steinam in monte* vicino, *talià fictilia reperta, quæ* Zwergtopf *vocent, quasi Pygmæorum urnas fictiles, annotavit Gesnerus de fossilibus tit. 1. fol. 8. b. De hisce tamen Marchiacis & Lusaticis Pygmæis nihil habeo ulteriùs dicere, incertus,*

 tum

tum an ab iis, an v. ſpiritibus peculiaribus ſub-terraneis ollæ iſtæ formentur; tum an invent[a] oſſa atq; ſceleta Pygmæorum ſint, qui pro caſu an qui pro gente habendi.

CAPUT IV.

Alterum genus, nempe gentem Pygmæorum eſſe, aut ſaltem aliquando fuiſſe autoritatibus humanis, fide tamen dignorum aſſeritur.

QUoniam non pauci recentiorum hodie Strabonem ſequuti gentem eiusmodi unquam fuiſſe aut eſſe præfractè negant, & pro fabula habent quicquid de Pygmæis dicitur; non fruſtraneam huic labori impendemus operam, ſi talem gentem aliquando olim fuiſſe (an autem iam ſit ampliùs, merito dubitatur rectiùs quàm negatur) comprobemus, primùm teſtimonijs autorum fide etiam digniſſimorum, hoc capite: Deinde S. Script. autoritatate & rationibus probabilibus: Tandem ex prolixa deſcriptione apud autores, effectu-um

um, loci, aliorumq́ue accidentium; quæ tanto numero & diligentiâ confingi minimè potuerunt.

Primus ergò, quod sciam, Homerus Pygmæorum mentionem faciens 3. Iliad. ipsos à gruibus infestari ait:

Αυταρ ἐπεὶ κοσμηθεν ἅμ' ἡγεμόνεσσιν ἕκαςοι
Τρῶες μεν κλαγγῆ τ' ἐνοπῆ τ' ισαν ὄρνιθες ὥς
Ηΰτε περ κλαγγὴ γεράνων πέλει ȣρανόθι πρό,
Αἵτ' ἐπεὶ χειμῶνα φύγον κ' ἀθέσφατον ὄμβρον
Κλαγγῆ ται γε πέντοται ἐπ ωκεανοῖο ροάων
Ανδρασι πυγμαίοισι φονον καὶ κηρα φέρουσι.

At postquám instructi fuerunt una cum (ducibus suis singuli,
Troiani quidem cum sonitu clamoreq́ue in- (cedebant sicut aves:
Velut clangor gruum est in aëre.
Quæ postquám frigus fugerunt & immen- (sum imbrem
Cum clangore hæ volant ad Oceani fluenta
Viris Pygmæis cædem & mortem ferentes:

Ex Ctesiæ Indicis excerpta Photij, ad calcem editionis Herodoti per Henr. Steph. in fol. pag. m. 681, sic habent: Media India nigros habet viros, qui Pygmæi appel-

lantur, eâdem qua Jndi cœteri linguâ utentes: sunt a. valdè parvi: adeò ut bona pars dimidij cubiti magnitudinem, qui autem eorum maximus, duorum cubitorum magnitudinem non superet. Capillum autem usq; ad genua & infra etiam demissum, barbam quoq; quibusvis aliis hominibus promissiorem gestant. Atq; adeo postquam illis promissa barba exorta est, nullo iam vestitu utuntur, sed capillos quidem à tergo multo infra genua demittunt, barbam autem antè ad pedes usq; protrahunt: deinde cùm totum corpus pilis obduxerunt, seipsos cingunt, illis vestimenti loco utentes, Sed & veretrum illis est valdè crassum, adeoq; magnũ ut ad pedum usq; malleolos pertingat. Sunt porrò simi atq; deformes. Oves autem eorum sunt agnis nostris pares: boves & asini ad nostrorum arietum magnitudinem accedunt: equi item eorum & muli, cæteraq; veterina animalia arietes magnitudine non superant. Horum Pygmæorum tria millia Rex Jndorum in suo comitatu habet,

habet. Sunt enim ſagittarij peritiſſimi. Juſtiſſimi autem ſunt, & iisdem quibus reliqui Jndi legibus utuntur. Lepores & vulpes non canibus ſed corvis, milvis cornicibus & aquilis venantur. Lacus eſt apud eos octingentorum ſtadiorum ambitum habens, cui, quoties à nullo vento agitatur, oleum ſupernatat: Quod quidam ex eius medio ſcaphis hauriunt, navigiolis per eum navigantes, atq; eo utuntur. Vtuntur a. & oleo ex ſeſamo & ex nucibus: ſed præſtantius eſt, quod è laco illo hauritur.

Hæc relatio de arte ſagittariâ egregiè convenit cum Ezechiele, de quo cap. ſequenti. Fuit autem Cteſias Medicus Artaxerxis Regis Perſarum, ut Suidas dicit, qui res Perſicas (atq; etiam Jndicas) admiratione dignas multis voluminibus perſequutus eſt.

Ariſtoteles prodeat, cui vel unico præ omnibus fides habenda, cuius diſcipulus Alexander Magnus Jndiam, aliasq; provincias ab aliis non per-

luſtratas

lustratas subegit. Is lib. 8. de histor. animal. cap. 12. de gruibus loquens sic scribit: μεταβάλλουσι γὰρ ἐκ τῶν Σκυθικῶν εἰς τὰ ἕλη τὰ ἄνω τοῦ αἰγύπτου, ὅθεν ὁ Νεῖλος ῥεῖ, ἐστι δὲ ὁ τόπος οὗτος περὶ ὃν πυγμαῖοι κατοικοῦσιν. οὐ γὰρ ἐστὶ τοῦτο μῦθος, ἀλλ' ἔστι κατὰ τὴν ἀλήθειαν. γένος μικρὸν μὲν ὥσπερ λέγεται καὶ αὐτοὶ, καὶ οἱ ἵπποι: τρογλοδύται δὲ, εἰσι τὸν βίον. *Gaza ita vertit*: Quæ (*grues*) ex Schyticis campis ad paludes Ægypto superiores, unde Nilus profluit, veniunt, quo in loco pugnare cum Pygmæis dicuntur. Non n. id fabula est, sed certè genus tum hominum, tum etiam equorum pusillum, ut dicitur, est, deguntq; in cavernis, unde nomen Troglodytæ à subeundis cavernis acceperunt. *Sensum quidem assecutus est Gaza, sed contra boni interpretis genium addidit, quæ textus non continet; neq; n. ullo verbo hoc dicit Philosophus, grues cũ Pygmæis pugnare: Deinde cum ait Pygmæos esse genus hominũ; voculã* hominũ *de suo addidit, in codice græco non agnitam. Quamobrem sic vertimus:* Transeunt n. ex Schyticis ad paludes, quæ suprà Ægyptũ, unde Nilus fluit. Est a. locus hic circa quem

quem Pygmæi adhabitant. Non n. est hoc fabula, sed est secundùm ipsam veritatem. Genus parvum n. ut dicitur, & ipsi & equi. Jn cavernas a. se subducentes vivunt. *Ubi advertere velim lectorem attentè ad verba Aristotelis: Esse ita* secundùm veritatem, *sicut dicitur; quod neutiquam nisi certus huius historiæ dixisset: & præmittit:* Non esse fabulam; *ut si quis esset vel suo tempore (uti fortè fuère aliqui, cùm tám sollicitè fabulæ crimen avertat) vel postea futurus quis, cui fabulosa narratio de Pygmæis censeretur, sententiam mutaret, & secundùm ipsam veritatem ita esse cum Aristotele statueret.*

Philostratus lib. 3. de vita Apol. Pygmæos, *inquit*, sub terra degẽtes supra Gangen posita loca incolere, & sicut fama de ipsis prædicat, vivere non vanum est.

Plinius lib. 7. hist. natur. c, 2. scribit: Supra hos, (*nempè qui sunt ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis*) extrema in parte montium, Spithamæi Pygmæi narrantur, ternas spithamas longitudine, hoc est ternos dodrantes non

nõ excedentes ſalubri cœlo, ſemperq́; vernante, montibus ab Aquilone oppoſitis, quos à gruibus infeſtari Homerus quoq́; prodidit. Fama eſt, inſidentes arietũ caprarũq́; dorſis, armatos ſagittis veris tempore univerſo agmine ad mare deſcendere, & ova pulloſq́; earũ alitum conſumere: ternis expeditionẽ eam menſibus confici, aliter futuris gregibus non reſiſti. Caſas eorum luto pennisq́; & ovorum putaminibus conſtrui. Ariſtoteles in cavernis vivere Pygmæos tradit. *Cætera de his ut reliqui.*

Adrianus Turnebus teſtatur, ſe vidiße in pervetuſtis codicibus, Spythamæos, Pygmæosq́;. *Plinio aſtipulatur Bartholomæus Anglic9.*

Menecles primo collectaneorum, referente Athenæo l. 9 meminit eorum, traditq́ eos non tantũ cũ gru ibus, ſed & cum perdicibus decertare. Sic & Baſilis apud Athenæũ Pygmæos aßerit. Juvenalis Satyra 13 de iis ſic canit:

Ad ſubitas Thracum volucres nubemq́; ſonoram
Pygmæus parvis currit bellator in armis,
Mox impar hoſti, raptusq́; per aëra curvis
Vnguibus, à ſæva fertur grue: ſi videas hoc
Gentibus in noſtris, riſu quatiare, ſed illic

Quam-

Quãquã eadẽ aſſiduè ſpectẽtur prælia, ridet
Nemo, ubi tota cohors pede vix eſt al-
Oppianus lib. 1. de piſcibus: (tior uno.
Et velut Æthiopũ veniunt Niliq; fluenta
Turmatim Palamedis aves, celſæq; per al-
(tum
Aëra labantes fugiunt Atlanta nivoſum,
Pygmæos imbelle genus parvũq; fatigãt,
Non perturbatæ procedũt ordine denſæ
Jnſtructis volucres obſcurant aëra tur-
Et Baptiſta Mantuanus. (mis.
Pygmæi breve vulgus iners plebecula,
(quando
Convenere grues longis in prælia roſtris
Sublato clamore fremunt, dũq; agmine
(magno
Hoſtibus occurrit, tellus tremit Jndica
(clamant
Littora, arenarũ nimbis abſcõditur aër,
Omnis & involvit pulvis ſoléq; polumq;
Et genus hoc hominũ natura imbelle,
(quietum
Mite facit Mavors pugnax, immane, cru-
(entum.
Citantur á Lipſio lib. 1. Saturnal. cap. 4. Papiniani de Domitiani ludis verſus iſti, quaſi de Pÿgmæis agerent.
His audax ſubit ordo pumilorũ *Quos*

Quos natura brevi ſtatu peracto
Nodoſum ſemel in globum ligavit.
Edunt vulnera, conſeruntq; dextras,
Et mortem ſibi qua manu minentur.
Ridet Mars pater & cruenta virtus,
Cæſuræq; vagis grues rapinis.

Auguſtinus lib. 16. de Civit. Dei c. 8. habet, Pygmæos pugnare cum gruibus, ſed vinci ab eis, famamq; eſſe inſidere arietumq; caprarumq; dorſis &c. planè ut Plinius. Auguſtinum ſequitur Scholiaſtes eius Ludovicus Vives.

Joan. Laurentius Anania propè finem tract. primi ſuæ Coſmographiæ, ex mercatorum relatione tradit, eos in ſeptentrionali Thraciæ parte reperiri (quæ Scythiæ eſt proxima) atq; ibi cum gruibus pugnare.

Jo. Caſſanio, libello de gigantibus pag. 73, in hæc verba ſolvitur: De Pygmæis fabuloſa quidem eſſe omnia, quæ de iis narrari ſolent, aliquando exiſtimavi: verùm cùm videam, non unum aut alterum, ſed complures claſſicos & probatos authores de his homunculis multa in eandem ferè ſententiam tradidiſſe; eò

adducor,

adducor, ut Pygmæos fuisse inficiari non ausim.

Joan. Talentonius in Thesauro rerum recondit. lib. 3. c. 21. p. 551. Constare arbitror, debere concedi, Pygmæos non solum olim fuisse, sed nunc etiam esse, & homines esse, nec parvitatem illam impedimento esse, quo minus sint, & homines sint.

Gellius lib. 9. c. 4. scribit se è Græcia in Italiā reducem, Brundusij fasces librorū venalium expositos coëmisse, qui diutino quidem situ squalebant & habitu aspectuq; tetro erant, sed scriptorum non parvæ autoritatis, Aristeæ Proconnesij, Isigoni Nicæensis, Ctesiæ, Onesicriti, Polijstephani & Hegesiæ. In iis autem inter alia se legisse, non longè ab extremis Indiæ nasci Pygmæos, quorum qui longissimi sunt, non longiores esse, quàm pedes duos & quadrantem.

Pomponius Mela l. 3, c. 9. appellat ipsos minutum genus, ita benè interpretans verba Aristotelis γένος μικρὸν.

Sicco pede prætereo hic Olaum Magnum

lib. 2. de Gentib. Septentrional. c. 11. tùm quod autor sit fabulis & mendacijs plenissimus; tùm quod se audiße tantùm scribat, incolas Gronlandiæ pugnare cum gruibus: tandem neq; ideo Pygmæi sunt, si fortè sagittis & hastis, sicut alij homines, grues aliaq; volatilia conficiunt et occidunt.

CAPVT V.

Pygmæorum gens ex Ezechiele, atq; rationibus probabilibus adstrùitur.

EZechiel vocationem suam tribus capitibus primis exponens, atq; à c. 4 ad 24 prophetiam scribens de Judæis, qui per illud tempus tum in Judæa, tùm in Babylonia habitabant, à cap. 25 usq; ad 32 in gentes exteras, quæ operam suam Judæis affligendis commodaverant, aut ex eorum infortunio voluptatem animo preceperant, prophetiam instituit, easdemq; iis calamitates imminere docet, Ammonitis quidem, Mo-

abitis

abitis, Idumæis & Philistinis, cap. 25. Tyro a. cui eversionem prædicit, atq; etiam de ultima Tyri vastatione per Alexand. Mag. exequendâ vaticinatur cap. 26. Denuò autem cap. 27 insanus Tyriorum luxus, eorundemq; exitium describitur, ut quò maior eius fuit gloria, eò conspectior futura sit eiusdem ruina; & Tyrus omnibus gentibus lamenti materia. Luxus a. describitur etiam bellicus; & de hoc inter alia sic loquitur v. 11. Propheta: Filij Arvad cum exercitu tuo super muros tuos per circuitum, & Pygmæi in turribus tuis fuerunt: scuta sua suspenderunt supra muros tuos per circuitum, ipsi perfecerunt pulcritudinem tuam. Ad quæ nervosè in paraphrasi addidit L. Osiander: Du hast in allen sachen mußen etwas besonders haben. *Nam ex remotißimis quibusvis oris conquisitos fuisse ad luxum variarum nationum homines patet ex versu præcedente; imo paßim toto capite.*

Cæterùm nunc verisimilitudinem sententiæ

nostræ ut ostendamus , restat. Atq; initi impossibile non esse Pygmæos tales esse, vel sa tem olim fuisse nemo non secum statuet , qu casu passim generatorum miram, atq; incred bilem in illa parvitate indolem attentiùs con sideraverit. Deinde qui in alijs animalibu magnitudinis insignes differentias notaveri Exemplo sint oves & agni ad iustam æta tem provecti, in regionibus septentriona libus unico Regi Daniæ nostro clementiss mo subiectis. In Selandia hac nostra pro im plenda tonnâ (quo nomine commune vas c revisiarium nostratibus venit) agni saliti plurimum 14 requiruntur: In Scania patri meâ non nisi 10: in Gotia sive Gotlandia insu (unde olim Vise Gothi prodierunt, ob eius m tropolin etiamnum Visby dictam) 6. in J landia duntaxat 4. Et cui non nota insign ovium Jndicarum magnitudo in Jndia? ib dem formicas reperiri corporis magnitudin ingentem canem æquantes quis crederet , n huius rei testes haberemus Autores probatiss mos Melam lib. 3. c. 4. Jsidorũ lib. 12. c. 2. Vin cent. nat. hist. lib. 20. c. 143. Solinum & Thua nũ, qui lib. 24. historiæ suæ scribit, eiusmodi fo

m

micā Turcico Imperatori à Rege Persarū dono missā fuisse. Boves certè Frisiorū & Suecorū tam differunt magnitudine; atq; apud nos boves & vituli. Reperitur equidem & in nostris regionibus magnitudinis boum non leve discrimē. Vidi boves, quorum mactatorum unus 4 & ultra tonnas repleverit. Vidi alios, in quibus nulla ulterioris augmentationis spes, quorum quilibet vix $\frac{3}{4}$ tonnæ implendæ sufficiebat. Penè ergo sex vicibus primum genus alterum superavit.

In nullo a. bruto existimo notabiliores atq; insigniores magnitudinis differentias per Europæū orbem observari atq; in equis & canibus. Vidi equos pusillos non paucos, instar canum maiorum Anglicorum; sed vidi etiam Ungaricos (quales & Turcicos esse ferunt, quos non vidi) ad camelorum altitudinem adsurgentes: quorum colla equitibus fuerant pro scutis & aggeribus. Vidi in hac mea patriâ caniculas ad summum staturæ provectas, tantæ parvitatis, ut pugno meo ferè includi potuerint, rabiosulas interea & mordaculas: quæq; birriente latratu peregrinos dominabus arcebant: Vidi etiam in Anglia maxi-

maximos equorum pusillorum altitudinem æquantes. Taceo miras in arborum gener magnitudinis differentias; v. g. in malo ar bore, quid est malus pumila vel humilis ill instar bacilli ad arborem eiusdem generi proceram? Quæ certè cùm in animalibus & vegetabilibus fiant; cur in humana specie no sit probabile, haut video: inprimis cùm detu magnitudinis excessus Giganteus; cur no etiam dabitur defectus? Quia ergò dantu Gigantes, dabuntur & Pygmæi. Quam con sequentiam ut firmam admittit Cardanus lib 8. de rerum varietate c. 40. licet de Pygmæ is hoc tantùm concedat, qui pro miraculo, no pro gente. Pergimus ergò: Si fuerunt Gigante pro gente; utiq; etiam verisimile est defectum videlicet Pygmæos fuiße pro gente. At illud ve rum. Fuiße n. Gigantes ante diluvium, itin post, tempore Abrahami, Mosis, Davidis, it in apud varias gentes sub Xerxe, Alexandro Augusto, vide sis Joh. Caßanionis libellum d Gigantibus. Quid? quod in novo orbe regionem eße scriptores reliquerint; in quâ non nisi gi gantes? Et tales fuiße quàm plurimos (no pro miraculo) olim in nostra hac patria & vi cinis Borealibus regnis, Norvegia atq; Suecia

vide

videantur paßim Saxo Grammaticus & Olaus Magnus. Vnde Gothos olim ob insignem magnitudinem corporũ admiratum Justinianum Imperatorem testatur Procopius: imò ex Giganteâ vastitate appellationem accepisse statuunt: Gigantes n. nostrâ linguâ appellãtur tũ Jetter/unde Juti, Guthi, et Gothi; tũ Kemper/ undè Cimbri, cũ C antiquitus ut K pronunciaretur. Quinimò ex Cæsaris cõmentarijs liquet, Romanos ob staturæ brevitatem á Gallis derisos fuiße. Quæ præterea non reliquiæ & oßa Gigantum paßim in hac Dania nostrâ conspiciuntur? in quibus visu digna est costa virginis Giganteæ in monasterio Herrisvadensi, cuius Præses, Generosus Eques Dn. Andreas Bille, Regni Daniæ Senator, & meus constantißimus Patronus, non semel mihi illam contemplandam præbuit. Et quoniam Gigantum genus defiiße videtur: eius tamen reliquias vivas, si uspiam, certè in Dithmarsia reperire licet; ubi præ alijs nationibus proceritate tam mares quàm fœminæ eminent atq; excellunt.

Ulteriùs ut probabilitatem fulciamus, addendũ sceleton Pygmæi, quod Dresdæ vidimus inter alia plurima, servatum in arce Sereniß.

Electoris Saxoniæ, altitudine infra cubitum, oßium soliditate, proportioneq́; tum capitis tum aliorum; ut embryonem, aut artificiale quid eße nemo rerum peritus suspicari poßit. Addita insuper est inscriptio veri Pygmæi, qualis ab Historicis describitur. Vnde autem Elector acceperit, operam dabo ut expiscari poßim.

Sunt qui Pygmæos tam magnos eße scribant in Æthiopia, ut sunt pueri 7 vel 8 annorum, veluti legere est in quâdam epistola ad Pontificem Romanum.

CAPUT VI.

Pygmæos eße aut fuiße, ex varijs eorum adiunctis, accidentibus &c. ab Autoribus descriptis ostenditur.

ET nisi specialia multa de Pygmæis ab Historicis in litteras fuißent relata, causam habuißent vel dubitandi dubitantes, vel negandi negantes. Jam quoniam non modò eorum mentio apud Autores iniecta, sed fideliter

etiam

etiam de ijs consignata varia; ut magnitudo, locus ac patria, barba, capilli, lingua, forma, virtutes, artes, venationes, animalia eorum, inimicitia & pugna cum nonnullis volucribus; talia figmenti suspicionem de facili poterunt eluere. Quid n. in re fictitiâ tam diligentem operam tot Autores posuissent? Annon hoc operam fuisset ludere?

Ex autoribus ergò probatioribus in scenam prodeant

I. Magnitudo. *Ea autore Ctesiâ, bonam partem est dimidij cubiti, in maximis v. duorum. Plinio lib. 7. c. 2. ternarum spithamarum (unde spithamæi dicti) vel 29 pollicum, id est, pedum duorum & 5. pollic. Gellius c. 4. lib. 9. ait, longissimos inter illos non esse longiores, quàm pedes duos & quadrantem: Juvenalis, more Poëtico, non esse pede uno altiores. Quæ pygmæorum parvitas occasionem dedit proverbio:* Acrothinia Pygmæorum colosso accommodare; *quo inanis eorum opera deridetur, qui minima maximis aptare student. Autorum hic dissensus nullus est. Etenim sicut in nostris hominibus, ita indubiè in Pygmæis non omnes eius-*

dem magnitudinis: sufficit minimam & maximam in iis venari.

2. Locus & patria. *Ctesiæ est media India. Aristoteli l. d. & Plinio l. 6. c. 30. loca Schytica ad paludes supra Ægyptum. Scholiastæ Homeri in media Ægypto. Plinio l. 6. c. 19. & l. 7. c. 2. ad extremos fines Indiæ ab oriente circa fontem Gangis in extrema montium parte, salubri cœlo, semperq; vernante, montibus ab Aquilone oppositis. Qui locus etiam iis à Gellio l. 9. c. 4. adscribitur. Idem tamen l. 4. c. 11. Geraniam, quæ est in Thracia, illis tribuit, quæ Thracia cum sit proxima Schytiæ, confirmat assertionem Ananiæ supra l. d. eos ex mercatorum relatione in septentrionali reperiri parte. Mela in sinu Arabico illos posuit. Paulus Jovius lib. de Moscovitica legatione docet Pygmæos ultra Japonem esse. Bartholomæus Anglicus l. 15. de propriet. rerum c. 121. vocat regionem Pygmæam, quæ Plinio in oriente Indiæ in montanis circa Oceanum. Has autorum dissensiones facile fuerit conciliare: nec mirum diversas relationes à Plinio auditas. Sicut n. Tartari sæ-*

pè

pè ſedes mutant, cum non domibus, ſed plerumq́; tentoriis utantur: ita nil mirũ Pygmæos ſedes mutaſſe ſæpiùs, cum ædiũ loco vel cauernas vel caſulas ex luto, pennis & ovorum putaminibus conſtructas ſubintrent. Quæ ſediũ mutatio ex ipſo Plinio redditur manifeſta, lib 14. c. 11. de Gerania Thraciæ verba faciente, ubi, ait Plinius, Pygmæorum gens fuiſſe *(non iam eſſe) proditur, creduntq; à gruibus fugatos. Quod ſi conſideraſſet Adrianus Spigelius, Medicus & Anatomicus Patavinus, olim in illa Academia mihi familiaris & commilito, non tàm promptè Ariſtotelem hac parte deſeruiſſet, eò quòd Franciſcus Alvaret Luſitanus loca illa peragraverit, circa quæ Ariſtoteles Pygmæos eſſe ſcribit, nullibi tamen tam parvam gentem à ſe conſpectam tradiderit.*

3. Habitationes: *iuxta Ariſtot. l. d. Ammianum & Philoſtratum, cavernas terræ ſubeunt & incolunt, unde etiam Troglodytæ nuncupati. Plinius lib. 7. c. 2. ait, caſas eorum luto, pennisq; &*

ovorum

ovorum putaminibus construi. Fortè utrumq; iis in usu; nam utrumq; perfacile.

Eò quòd terræ cavernas inhabitent, non iniuriâ dicti sunt olim Pygmæi Terræ *filÿ. Figmentum a. & fabula est, quam tradidit de iis Philostratus in imaginibus, in Herculis mentione, eos fuisse, ut Antæum (qui terra natus memoratur) & ut huius fratris sui peremti mortem ulciscerentur, consilio inito adversus Herculem irruisse. Alioquin ex Quintiliano terrâ orti videntur dici, quorum genus abolevit vetustas. Et scribit in Apologetico Florens Seximius, terræ filios dictitari vulgò, quorum sit incertum genus. Et Cæcilius Minutianus Apuleius in lib. de orthographia: ignobiles, ac quorum ignoretur genus, terræ filios à Cicerone & alÿs nuncupari. Præstantißimi enim quiq; Jovis filii à Poëtis dicebantur. Sunt qui terræ filios, sævos dici ac immanes homines putent: quando & Callimachus, immanitate ac truculentiâ præsignes feras terrâ prognatas intelligi voluit. Hinc Gigantes fortè à Lucano dicti sunt terræ filÿ & terrigenæ, licet Caßanioni, ob monstrosum ortum; undè & Græci quidam Gigantes dici*

volunt

volunt ἀπὸ τοῦ γίγνεσθαι ἐκ τῆς γῆς. *Orpheus a. & Hesiodus hos cæli terraq; filios esse tradunt, iuxta illud:*

Nomine cœlicolas illos dixêre Gigantes,
Orti quod terrâ fuerint & sanguine cœli.

4. Forma. *Simi sunt & deformes. Ctesias.*

5. Linguâ *usi sunt, quâ cœteri Indi. Idem.*

6. Pili: *quibus etiam vestimenti loco utuntur. Nam ut ex Ctesia audivimus, capillum usq; ad genua, & infrá etiam dimißum, barbam quoq; quibusvis aliis hominibus promißiorem gestant. Capillos a. à tergo infra genua demittentes, barbam a. ad pedes usq; protrahentes, totum corpus pilis obducunt, illisq; se ipsos cingendo vestimenti loco utuntur.*

7. Virtutes & artes *ex eodem. Legibus utuntur quibus alii Indi. Sunt iustißimi & sagittarii peritißimi, quod pulchrè cum Ezechiele congruit, & Hieronymus ad cap. Ezech. 27 consentit: Quo nomine eorum 3000 Rex Indorum in suo comitatu olim habuit.*

8. Animalia eorum *quibus utuntur, iuxta Ctesiam, sunt oves agnis nostris pares; boves autē, asini, muli & equi arietes nostros magni-*

tudine

tudine non superant. Ut ideò fortè dixerit Plinius famam esse, insidere illos sagittis armatos arietum caprarumq; dorsis. Aristoteles l. d præterea genus equorum apud illos pusillum esse scripto reliquit.

9. Actiones *variæ. 1. ex Ctesia, Venationes, quas instituunt in lepores & vulpes non canibus, sed corvis, milvis, cornicibus & aquilis. 2. Ex Plinio, profectiones ad mare veris tempore, quas instituunt sagittis armati, & ova pullosq; alitum consumunt, quam expeditionem ternis mensibus conficiant, atq; aliàs futuris gregibus resistere nequeant. 3. Pugnæ & prælia cum gruibus: asserentibus Homero 3. Iliad & Plinio atq; aliis plurimis, à quibus etiã vincantur & fugentur. Plin. lib. 4. c. 11. et Juvenalis l. d. atq; inducias habeant abscessu gruũ l. 10. c. 23. Neq; hoc adeò mirandum: Cum & ex nostris hominibus iuvenis aliquando robustus à Cygno vincatur & alarum allisu aliquando ad ossifragium usq; tundatur: quid ni ergò grues Pygmæis insidiari poterunt, non alis modo, sed & pedibus & maximè oblongo in acutum rostro. Pugnæ*

causam

causam fuisse satas fruges ait Mela, eò quòd cũ illas ipsæ absumebant, in summa erat annus caritate, ut ait Scholiastes Homeri in librum illius tertium Iliados. Hinc Ovidius lib. 6. Fastor.

Nec quæ Pygmæo sanguine gaudet avis;

Non ergo credendum Eustathio in Homerum scribenti, Poëtam per gruum comparationem Troianorum tumultum amplificare; Pygmæos a. tanquam iucundã fabulæ partem more suo inducere. Quod ipsum ex eo & ex Suidâ docet Aldrovandus l. 20. de avibus c. 5. p. 141. Menecles a. 1. collectaneorum, referente Athenæo l. 9. c. 13. non solùm cum gruibus sed etiam cum perdicibus eos decertare tradit.

CAPUT VII.

An Pygmæi sint homines?

Actenus tribus præcedentibus capitibus institutum fuit, an sint vel fuerint olim Pygmæi, declarare. Quidam a. licet negare non sint ausi tam apertam histori-

arum

arũ veritatem, eos quidem exſtare crediderũt verùm homines non eſſe contenderũt, ſed potiùs ſimiarum genus quoddam, quæ ſententia fuit Alberti Magni l. 1. de animal. c. 3. qui eos vocat homines ſylveſtres, eſſeq́ eos non omninò homines, ſed ex parte. Cui aſſentitur Sueßanus in commẽt. in 8 Ariſt. de hiſt. an. c. 12. & argumentis utitur: quòd non habeant uſum rationis perfectum, & quia careant verecundiâ, honeſtate, iuſtitiâ, iudicio & religione. Eiusdem ſententiæ ſunt Benedictus Varchius de monſtris & Joh. Tinnulus in GlottoChryſio; & Paulus Jovius lib. de Moſcovit. Legatione docet Pygmæos magis ad ſimias, quàm ad homines accedere. Opinionem, quòd ſimiarum genus ſint quoddam, complures neoterici ſequuti ſunt, inprimis Geographi, quos non puduit in mappis Geographicis loco Pygmæorum ſimias cum gruibus pugnantes ridiculè depinxiſſe.

Ad opinionem Alberti, atq; aliorũ, reſpondendum abſurdum eſſe dicere ipſos eſſe ex parte homines ex parte bruta, cum medium inter hominẽ & non hominẽ non detur. Deinde Alberto & Sueſſano non dandum, rationis uſu carere

eosdem.

eosdem. Sin autem minùs & imperfectiùs ratione, quàm alij, utuntur (de quo tamen nihil certi constat) pari ratione pueri, Bœoti & Cumani adulti, moriones &c. ex numero hominum excluderentur. Et certè quæ capite præcedente allata sunt, rationis usum non infimum aut infirmum arguunt. Eos sine religione, iustitiâ, iudicio &c. esse, nullius gravis scriptoris autoritate firmari potest. Et si vel maximè essent; inde tamen homines eos non esse minimè evinceretur: siquidem talis eorum defectus inde pullulare credi posset, quod ob timorem gruum in cavernis delitescere cogantur; nec iis solis, ut in his peccent, contingat. Benè Cardanus, cuius verba non pigebit adscribere l. 8. de variet. rerum c. 40. pag. 391. Qui v. dixerunt non hominũ hoc esse genus, sed quippiam mediũ, quod neq; regatur, neq; habeat rẽpublicam, loquitur tamen, & imperfectè, ut inter belluas & homines moribus & ratione sint constituti, velut & de Satyris antiquitas fabulatur: hi maiori reprehensione digni sunt. Existimant n. hoc, quoniam hominem pluribus principijs

à belluis differre credunt, velut differt pluribus potentijs, membris, facultatibus atq; operationibus. Homo a. non ita á bellua differt: sed hoc uno quod est ratio. Est autẽ ratio, ut ex uno aliud inferre valeat, quæ est sæpiùs (ut alias dixi) geminata, ut in numeris, in mundi constitutione, tot rerum varietates, tot ornamenta affert sicut in hypericonis herba pro exemplo videmus. Necesse est igitur animal habere, aut non habere hoc: neq; , inter ista medium potest invenire: quod habet homo est, quod non habet bellua. Si dicas imperfectam habere, hoc esse nequit: quoniam, ut in arcanis demonstratum est, omnis forma perfecta est, & suæ operationis propriæ potens. Si obiicias, animalia quædam quosdam habere sensus hebetes, ut pisces visum: non forma hebes est, sed instrumentum cuius indicio est, quod & inter ipsa quædam præstant aliis, quoniam instrumentum habent præstantiùs: at si forma ipsa & anima circumscriptam haberet facultatem, vel

sub

ſub optimo inſtrumento melior fieri non poſſet. At ſi dicas, tales eſſe Pygmæos, hominum comparatione atq; rationis ipſius, quales ſint piſces, viſus habitâ ratione, in comparatione ad aves, ad quadrupeda: nihilo ſeciùs fatearis oportet, Pygmæos perfectos eſse homines, quoniam eorum forma perfecta eſt: non autem medios inter belluas & homines.

Itaq; quo minùs homines ſint Gigantes, exceſſus magnitudinis nihil impedit: ita neq; defectus, quò minùs ſint homines Pygmæi. Verùm enim verò fuerunt plurimi, qui Pygmæos eſſe, aut nunquam fuiſſe clarè & contentè negaverint; & hodie qui nil niſi quod ipſi vident, palpantq;, negitent. Ita enim & novator, alias ingenioſiſſimus, Jo. Goropius, vulgatam tot ſeculis Giganteorum corporum magnitudinem in ſua Gigantomachia, quam aliquot ante annos edidit, audacter pernegat, ut verè videatur ipſe γιγαντομαχεῖν. *Ita quidam ſtolidiores, perſuadere ſibi non ſinunt à ſacris literis primos patres noſtros*

ad 800 vel 900 annos ætatem traduxiſſe, ſed annorum brevitate illam annorum multitudinem ſe poſſe eludere autumant; cùm æquè iis ac nobis luminaria creata fuerint in dies, tempora & annos; & nimiam annorum brevitatem initium generationis filiorum non admittat. Sic nonnulli quæ de latitudine & ambitu mæniorum Babylonis, de Ægÿptiis Pyramidibus, ex 7 orbis miraculis, de immanibus obeliſcis &c. narrari ſolent, conficta eſſe exiſtimant, quùm tamen partim pluribus literarum monumentis, partim reliquiis quibusdam adhuc exſtantibus veritas abundè ſit comprobata. Nam in Babylone, quæ nunc Bagatat appellatur, ferunt ſupereſſe non obſcura vetuſti illius muri veſtigia. Jn Ægypto quoq; antiquæ & ſuſpiciendæ illæ viſuntur Pyramides. Et Romæ 2 ingentes obeliſci conſpiciuntur, quos non ſine admiratione ego in iuventute meâ contemplatus ſum. Non igitur protinus explodenda ſunt, quæ à priſcis accepta hominibus, ſive de occultis naturæ viribus, ſive de inauditis exterarum gentium moribus, ſive de admirandis artificum operibus;

operibus, fidem ſuperare videntur.

Quidnam porrò potiſſimùm plerosq́; moverit, ut Pygmæorum hiſtoriam pro fabula acceperint, ſequenti diſpiciemus capitulo.

CAPUT VIII.

Argumenta eorum, qui Pygmæorum hiſtoriam fabuloſam cenſent, recitantur & refutantur.

EX autoribus luculentis, qui Pygmæos eſſe, aut fuiſſe inficiati ſunt, deq́; iis ſcripta pro commento fabuloſo habuêre, fuit inter veteres primus & ſolus Strabo: qui complures poſtea ex neotericis ſequaces nactus eſt, Cardanum, Budæum, Aldrovandum, Fullerum, atq́; alios. Et rationum quidem præcipua momenta, quibus permoveri quis poſſet, congeſſit Cardanus l. 8. de variet. rerum c. 40. confuſo ordine; quæ nos ordinatiùs diſponemus, ſolutiones poſtmodum ſubiuncturi.

I. *Cum omnia orbis mirabilia noſtrâ ætate innotuerint, & novis navigationibus aliquoties totus peragratus ſit orbis, cur non reperti fuiſſent Pygmæi? Hæc obiectio etiam Spigelij atq; aliorum eſt.*

Reſpondeo 1. *Contrarium teſtari Mercatorum relationem apud Ananiam ſuprà cap.* 4. 2. *& licet non inventi eſſent vivi à quolibet, pari iure Monocerota & alia negare liceret* 3. *Qui maria pernavigăt, vix oras paucas maritimas luſtrăt, adeò nō terras ōnes à mari diſsitas.* 4. *Neq; in oris illos habitare maritimis ex capite quinto manifeſtum eſt.* 5. *Quis teſtatum fecit ſe omnem adhibuiſſe diligentiam in inquirendo eos ut inveniret.* 6. *Jta in terra habitant, ut in antris vitam tolerare dicantur.* 7. *Si vel maximè omni ab omnibus diligentiâ quæſiti fuiſſent, nec invēti; fieri poteſt, ut inſtar Gigantum iam deſierint, nec ſint ampliùs.*

II. *Cardanus vel maximè urget Pygmæos non concedendos eò quod 8 ſolùm annis vivant. Hoc v. abſurdum eſſe his autumat rationibus* . 1. *quod hominis vita tam brevis in una gente eſſe non poſſit* 2. *Quia neceſſe eſſet aliquas gentes illis proximas* 20 *aut* 20 *etiam annis vivere,* 3. *Si tam parùm viverent, parùm*

rum etiam in utero matris essent. 4. *Destituerentur proprio hominis fine, videlicet contemplatione; nam tàm brevi viventes ad summam perfectionem in omnium scientiarum cognitione pervenire non possent.*

Ad ipsam obiectionem quod attinet, autor nullus luculentus Pygmæorum ætatem ad octo duntaxat annos contrahit, & si vel maximè hoc quis assereret, verisimile est inter illos ut nos vivere quosdam diutiùs, quosdam breviùs. Sed concesso illo quod ponit adversarius, age despiciamus an quæ dicit absurda inde consequantur. Nam ad 3. cur impossibile? Simile certè affirmat Artemidorus, citante Plinio l. 7. nat. hist. c. 2. In Calingis eiusdem Indiæ gente, quinquennes concipere fæminas, octavum verò vitæ annum non excedere. Ita & qui Pygmæos dicunt octavo ætatis anno mori, dicunt generare quinto. Et autor est Ctesias, in quadam Indiæ gente, fœminas semel in vita parere, genitosq; confestim canescere. Simile videre est in animaliũ generibus aliјs. Quod vaccæ tertio vel quarto anno apud nos concipere incipiant cottidianum est: at vidi apud rusticos nostrates nondum biennes peperisse:

immò factum est in hac nostra Selandia, ut vitula vix semestris conceperit, & trima ter pepererit. Taceo Garamantum genus quod non nisi 40 annorum vivit spacio. Ad 2. Non video hîc necessitatem, cum sæpè in terris vicinissimis ob soli diversitatem effecta diversissima. Ctesias n. referente ibid. Plinio, habet gentem ex his quæ appellatur Pandoræ in convallibus sitam, annos ducenos vivere, in iuventa candido capillo, qui in senectute nigrescat: contra alios quadragenos non excedere annos, iunctos Macrobiis, quorum fœminæ semel pariant: idq; & Agatarchides tradit: Et fœminas septimo ætatis anno parere, senectam quadragesimo accedere volunt Clitarchus & Megasthenes. Jam verò Onesicritus, quibus in locis Indiæ umbræ non sint, homines vivere annos 130, nec senescere, sed ut medio ævo mori. Et Crates Pergamenos Indos, qui centenos annos excedant, nominat. Cyrnos Indorum genus Isigonus annis centenis quadragenis vivere. Ad 3. facilè solvitur. Vitulus enim 9 menses etiam in utero gestatur; non tamen eadem illi, quæ homini, ætas & vitæ spacium. Ad 4. Si

hominis

hominis, quà hominis ille finis eſſet; pauciſſimi certe hominum finem illum obtinent: Et integræ nationes barbaræ illo fine destituuntur: An propterea non vel eſſe illos, vel homines non eſſe homines affirmabit Cardanus?

III. *Cornelius de Lapide in 27 Ezech. negat Pygmæorum gentem: Quia primus Pygmæorum autor eſt Homerus Poëta fabuloſus.* R. I. *Niſi probetur omnia apud Homerum eſſe fabuloſa & falſa; nihil militabit hæc ratio. 2. Autores alij permulti fide digni ſuprà citati ſunt.*

IV. *Idem: quia Autores inter ſe de loco diſſentiunt. Reſponſum eſt ſupra c. 5. de loco.*

V. *Alij inquiunt & obijciunt, pro fabuloſis habenda, quæ paucorum oculis conſpicienda ſe exhibent.* R. *Ridicula obiectio. Quis ſtupenda plurima in ſacris literis recenſita falſitatis argueret, quia vel pauci viderunt, vel hodiè ſimiliter non conſpiciuntur? Sic & in profanis hiſtorijs quædam ſunt,*

quæ

quæ fidem videntur superare, licet verissima. Exemplo sint formicæ Indicæ, magnos canes æquantes; de quibus supra. Cornu plantabile in Insula Goa, quod ex animalibus mactatis proiectum, radices agit in illa terra, non in aliâ itim, & radicem acquirit braßicæ similem: de quo Linscbotus hist. Ind. part. 4. Ind. or. cap. 17. Et quis non pro mero figmento cum Polydoro Virgilio haberet, reperiri anseres in lignis seu arboribus (quas pingit Claud. Duretus) nascentes, nisi rem ita se habere in Scoticis insulis confirmassent, Munsterus in Cosmograph. l. 2. c. de Scotia, Cardanus de varietate rerum. Olaus Magnus l. 19. c. 8. Maiolus tom. 1. canicular. c. 21. Lobelius in Herbario. Hector Boëth. in Scotiæ descriptione in Insulis Hebridibus, Ortelius in Scotia & Hybernia, Cornel. Scribonius in Epit. histor. de gentibus septentrion. Alex. ab Alexandro de diebus genialibus, Antonius Torquemada in suo Hexamero. Ioh. Bapt. Porta in Phytognom. Andreas Thevetus in suâ Cosmographia, Pierius Va-

lerianus

lerianus in ſuis Hieroglyphicis. Iob. Boterus in ſua relatione. Aldrovandus in Ornithologia & de Teſtaceis lib. 3. c. 178. itim Gyraldus in hiſtoria Hiberniæ, Saxo Grammaticus, Æneas Sylvius in deſcriptione Europæ, & alij complures.

CASP. BARTHOLINI
DE
STVDIO MEDICO
Inchoando
Continuando &
Absolvendo
CONSILIVM
Breve atq; extemporaneum.

HAFNIÆ
Excudebat Georgius Hantzsch,
Anno 1628.

Optimè ingenuato & paternarum virtutum æmulo Juveni,

PETRO CHARI-
SIO, Jonæ filio, Medic. & Philoseph. Studioso, amico & affini suo:
Nec non filiolis suis,

BARTOLO, THOMÆ,
CASPARO, ALBERTO,
IACOBO, & ERASMO

D. D.

CASP. BARTHOLINUS
S. S. Theol. Medic. & Philos. Doctor.

CASP. BARTHOLINI
DE STUDIO MEDICO
Inchoando Continuando & Absolvendo

Pro accurato & suprà vulgus futuro Medico, Consilium breve atq; extemporaneum.

Uandoquidem, mi Charisi, varijs documentis edoceor, animum te ad artem Medicam, exemplo avi tui materni, Medici et Spagirici olim incomparabilis, & nusquam non celebris, Doct. Petri Severini p. m. appulsurum; mearum partium esse cogitavi, non affinitatis tantum, sed etiam, & vel inprimis ultimæ patris tui (heu quanti viri amissi!) in mortis agone voluntatis causâ, hanc curæ tui partem in me suscipere, ut te de studio hoc Asclepiadeo

aggre-

aggrediendo, & cum Deo, nisi propositum mutaveris, perficiendo nonnihil instituerem, idq; eâ fidelitate atq; ingenuitate, quâ proprios filios in id monitos, atq; institutos discupio, si qui forte illorum adolescente ætate huic se studio sint sacraturi: quo nomine eos tecum inscriptione iungere libuit. Quanquàm enim iam anni abierunt, cum omnibus occupationibus Medicis, quà publicè, qua privatim, quà theorian, quà praxin, sepositis, sapientiæ cœlestis doctrinam iuventuti, publicè ac ordinariè, Deo sic vocante, & Magno Rege meo, reliquoq; Magistratu iubente, instillare inciperem: quia tamen artem medicam pro virili, annos non paucos primùm in exteris, apud Germanos, Bohemos, Jtalos, Siculos, Gallos, Belgas, & Britannos, deinde in patria Danorum Academia Regia, docendo & operando, etiam apud Regios & Principes viros, Comites, Barones, & innumerã nobiliũ aliorũq; ignobiliorũ multitudinem, excolui atq; exercui; huic negotio alios edocendo non penitus impar aut insufficiens censebor Non autem ad pompam, sed ad usum hoc meum erit consilium; ideoq; breviter & ex

tempore

tempore, aliis, iisq; ſacris laboribus occupatus, animi mei ſententiam vobis, mi Affinis, vosq; filioli mei, aperiam, rebus magis, earumq; momentis, quam locutionis ampullis velificaturus.

Primùm ergo & ante omnia pietatem *vobis commendo, vitæ integritatem, preces cottidianas, amorem verbi Dei, eiusq; auditum:*

Ni Deus affuerit, viresq; infuderit herbis,
Quid rogo Dictãnus, quid panacea iuvat?

Fruſtra omnis labor ſuſcipitur, omnis peregrinatio, omnis moleſtia, cura, ſtudiũ, vigiliæ, ſine pietate. Animalis homo hanc monitionẽ; vel negliget, vel floccipendet, vel fortè ex inſania quâdam irridebit; at ſpiritualis, qui omnia diiudicat, & mentem Dei tenet 1. Cor. 2. animo perpendit, pietatem magnum lucrum eſſe, ad omnia eſſe utilem, habereq; cùm præſentis tum futuræ vitæ promiſſionem; 1. Tim. 4. & 6. animo ſecum meditatur, diligentibus Deũ omnia cooperari in bonum. Rõ. 8. Econtra omnem creaturam ingemiſcere, refractariam homini, quando huius vanitati ſubiecta eſſe cogitur, ideoq; liberari exoptat,

neq; homini servire. Quod si ita est, uti revera ita esse spiritus Dei inculcavit, quâ felicitate invitis canibus quis venabitur? quâ felicitate impius studium aliquod vel meditando tractabit, vel operando exercebit? Videntur sibi quidam sine pietatis studio Medicinam, more Ethnicorum & Judaeorum fortè velle aut posse facere. caeterùm aut ad tempus duntaxat durat felicitas; vitiorũ amore omnia in mente & manu coinquinante: aut evigilans conscientia, melancholiam incurabilẽ progenerans perturbat omnia: aut eadẽ mentẽ huius morbi liberã, inquietã anxiamq; in dubiis percurandis, aut malè percuratis reddit casibus. Quae omnia & singula preces atq; ex verbo Dei solamina potentißimè depellũt. Quãobrẽ in lucro ponet quivis artis huius studiosus, singulis matutinis, praemißis precibus, caput unum atq; alterum ex sacrosanctis Bibliis, non perfunctoriè, sed attentè & meditatè, perlegere; atq; ita ut singulis annis universa Biblia percurrendo absolverit. Nescis n. quisquis es, quia flos es evanidus, dicto citiùs deflorescens, quid serus vesper vehat, et nemo crastinum sibi polliceri poterit: ac si vel

maximè Nestoris tibi polliceberis annos, quis tamen non illâ cumprimis imbui gestiet doctrinâ, quæ in altera vita usum est habitura, omnibus aliјs disciplinis atq; scientiis rerum secularium sempiternâ oblivione sepeliendis.

In adyta Medicorum, illotis, quod dicitur, manibus minimè irrumpendum, sed præmittenda

Linguarum Latinæ & Græcæ, *quibus præcipua huius artis decreta sunt consignata, accurata & minimè superficiaria cognitio. Quid n. ex aliis percipies, aut aliis docendo tandem explicabis, latinè non satis doctus? quid ex Hippocrate vel Galeno benè vel malè dictum æstimabis, Græcanici ignarus idiomatis? Poësis sive Græcorum, sive Latinorum futuro Medico parum vel nihil utilis: iis tamen quibus vena ac indoles, ornamentum. Sic neq; Arabicæ Linguæ magna utilitas: nam etsi Arabes Medici à peritis huius linguæ exactiùs intelligantur; tamen cùm illi à Græcis sua meliora extraxerint, & ne quidem meliora semper assecuti sint: præstabit ex ipso fonte aquas bibere: quàm ex lutulentis inde derivatis lacunis. Satis multa sunt neceßaria planè,*

in quibus ætatem insumere dabitur: Non enim frustra dixit 1. Aphor. Coryphæus huius artis: vita brevis, ars longa &c. *Vno saltu qui plures lepores aßequi volet, ingenij acumine, atq; amplitudine, Latinam linguam ex Cornelio Celso, Fernelio, & Joanne Heurnio; Græcam ex Hippocrate & Galeno venabitur: ita rebus pariter Medicis & styli nitori adsuefiet.*

Philosophiæ organa Rhetorica & Logica *non posthabenda: hæc inprimis divinationi inserviens, ubi causæ morborum indagandæ, præsagia & prædictiones instituendæ, signa venanda & colligenda: ubi non fausliter satis sine rationis adminiculo artificiali datur progredi. Inferior in usu est Rhetorica; non enim verbis sed herbis æger curatur. Præcipui harum artiũ Doctores in meâ Rhetorica & Logica sunt annotati.*

Philosophiam practicam, *quia exigui usus in hoc studii genere, perfunctoriè percurriße sufficiet, atq; ob usum in vita communi non neglexiße penitus. Accuratior tractatio Jurisconsulto neceßaria est, non Medico.*

Metaphysica *etiam nullum penè usum* Medico

Medico præstat. Ingenij bonitate qui pollent atq; acumine, & otio abundant; inprimis si Philosophi Professores in Academiis futuri, eius dogmata ex præcipuis authoribus haurient, quorum nomina Enchiridion nostrum Metaphysicum post præloquium recitavit.

Physica *verò &* Mathesis *tam sunt in rem Medici, quam Ethica JCti. Ubi n. desinit Physicus, ibi incipit Medicus.*

Arithmeticâ *ad criticas supputationes, ad medicamentorum compositorum examen & resolutionem atq; ad alia utendum: suffecerit vobis Longomontani, præsertim auctior illa & correctior, quæ brevi prodibit; Interim Clavij vel Vrstisij.*

Geometricum *compendium Dybvadij iunioris, Dani, si publicè prostaret, esset perquàm accommodatum. Huius defectu compendiosus est Rhodius, Clavius paulò prolixior, sed lectione dignus. Alii enim plerumq; prolixiores sunt, ideoq; futuro Medico, cui universa natura est contemplanda, tædiosiores.*

Opticam *ex Albazeno, Vitellone & Keplero addiscetis.*

Astronomiam *ex scriptis Tychonis Brahe,*

 conterra-

conterranei nostri; additis Astronomicis Kepleri. Vnus v. pro omnibus sufficiet Longomontanus, Astronomus post Tychonem nulli secundus, affinis noster: Cuius Astronomia Danica evolvenda, doctrinam Triangulorum, Sphæricam, Theoricamq; errantium mirâ dexteritate enucleans.

Astrologiæ *usum in facienda Medicina, quam Iatromathematicam vocitarunt, licet plurimi scripto comprehenderint, ut Marsilius Ficinus, Ganivettus, Guido Villariensis, Aug. Niphus, Chrysogonus Jadertinus, Gauricus, Steflerus, Carellus, Schollius, Transtetterus, Schylander, Boderius, Angelus Blondus, Ferrerius, Peucerus, Galucius, Hasfurtus, Maginus & complures alii: duos tamen postremos cumprimis vobis habete commendatos.*

Jn Physica *compendiosiori familiam ducunt Magirus & Sennertus. Quid verò nos in eadem præstiterimus, iudicium penes lectorem esto. Neq; n. moros eorum mores imitari animus est, qui consilia pro studiis instituendis daturi, sua præ aliis scripta fastuosè extollunt, atq; etiam quæ in rerum natura non reperiuntur, suo nomine adsuto commendant: nihil nisi*

nisi quod ex suo tanquam Jovis cerebro (unde meras scilicet proyciunt Pallades) profectum, rectum putantes, ac si omnes alij

Sint viles pulli, nati infelicibus ovis.

Nemini quicquam detractum volo: sed aliis detrahentes ex superbiæ spiritu, qui ipsissimus est Satanas, aversor. Neq; n. uni mortali omnem scientiam, prodigiosâ quadam prodigalitate infudit natura, aliis omnibus novercata, sed variè sua dona hominibus distribuit Spiritus, aliis quidem sic, aliis autem alio modo. Vnum sicco pede præterire non possum: Enchiridion Physicum Argentinæ editum, sub meo nomine, me inscio atq; invito; & quod iniquissimum, libros 2 posteriores adiectos à quo nescio, meo præfixo nomine; qui tamen mei non sunt, aut fuerunt unquam. Itane mei calumniandi ansam dederunt? cùm in alijs meis scriptis reperiantur plurima, quæ è diametro cum duobus istis libris dissident. Inspexi primùm Witebergæ in transitu ex Bohemia redux Anno 1624 in Octobri, adstantibus quibusdam meis popularibus: quibus statim de hac mihi illata injuria conquestus sum, & paulo post amico meo

veteri Dn. D. Ambrosio Rhodio, aliisq; Professoribus. Domum reversus duos libros suppositities diligentiùs percurri, & deprehendi, penultimum esse totum ex Magiro desumptum, ultimum v. ex Scheibleri tract. de Anima in compendium redacto. Quo animo hæc mihi illata iniuria, Deus novit. Forte ne deesset dicam plagij mihi scribendi occasio, quam quidã ante annos paucos, in Consilio de Studio Medico studiosè quæsivisse visus est, meq; eius reũ fecit in Anatomicis contra propriæ conscientiæ testimoniũ & fidẽ oculorũ cuiusvis hominis literati, qui conferre meas Institutiones Anatomicas cum aliorum potest. Scripsit me omnia in Anatomicis ex Aquapendente & Bauhino bonâ fide descripsisse. At quâ fide hæc de me scripta sint, in admonitione editioni Anatomiæ meæ Rostochiensi subnexâ ostendi. Hoc tamen tum à me omissum: ipsum Bauhinum, virum optimum mihiq; amicissimum, ultimam theatri sui Anatomici editionem, nonnullis ex mea Anatomia, adscripto etiam nonnunquam meo nomine, exauxisse. Existimavit fortè laureatus ille, Danos Bæotos esse, aut

Vervecum in patriâ crassoq; sub aëre natos,

præ aliis: sicut ille, qui mirabatur olim Saxoni Gram-

Grammatico, Hiſtorico clariſſimo, homini Dano, tantam eloquentiam contigiſſe. Sed querelarum deſino; præſertim cùm qui de me illa ſcripſit, manu ſuâ poſtea teſtatus ſit, ab amanuenſi ſe inſcio & invito verba illa de me irrepſiſſe: ideoq; in aliјs editionibus corrigenda. Quamobrem Chriſtianæ charitatis memor, lubens hanc iniuriam ſcriptori condonabo.

Pro Mineralium, Metallorum, & lapidum natura *omnino coniungendi ſunt Cæſalpinus, Encelius, Libavius, & Anshelmus Boëtius de Bood.*

In Botanicis, *Lobelius, Tabernæmontanus, Herbarium Tragi cum notis Sebiſiј, Matthiolus Bauhini, & Cluſius. Quanquam viva herbaria propriis manibus colligere & reſervare, lectioni multæ Botanices præſtiterit. Modum ac methodum colligendi ac ſervandi vide apud Spigelium in Jſagoge in rem herbariam.*

Jn hiſtoria Animalium, ut avium &c. *conſulendi præ aliis Geſnerus & Aldrovandus.*

Jn Anatomicis, *Veſalius, Laurentius, Bauhinus, atq; quem nuper videre contigit,*

Riolanus iunior. Quodsi Archang. Piccolom. Prælectiones, Columbi, Aquapendentis, Caßerij scripta simul percurratis, operæ dispendium minimè estis facturi. Inprimis privatæ sectiones animalium, & eorundem partium frequenter instituendæ; & publicæ cadaverum humanorum, quoties fieri potest, frequentandæ. Quoad Icones, omnes penè quotquot hactenus exierunt, & videre mihi contigit, ex Vesalio desumptæ sunt, nisi quod Aquapendens & Caßerius nonnullas accuratiores de Organis sensuum edidêre; atq; ille insuper de venarum valvulis, hic de vocis instrumentis: Varolus & Archangelus de vero nervorum principio ex medulla cerebri: Laurentius de venis quibusdam uterinis; & Bauhinus de coli ostiolo.

In Medica ipsa arte *commendo, priusquam ad Hippocratis & Galeni opera accessus fiat, Fernelium & Sennerti Institutiones medicas, eiusdemq; de febribus doctißimum tractatum.*

In Controversijs & disputationibus Joubertum, Vallesium, Sylvaticum, Mercatum & Horstium.

Indie-

In diætetica parte, *Quercetanum, Pisanellum, & Bruierinum.* In simeiotica *Taurellum. De pulsibus Saxoniam & Struthium. De Vrinis Willichium , Reusnerum & Fabricium.*

In Curatione *morborum particularium omnium, unicus sufficit Platerus, quem si novit quis, omnes cognorit. Qui volet, coniungere poterit Capivaccium , Mercurialem & Rondeletium.*

In Chirurgiâ *præstantes sunt Mercatus, Vesalius, Paræus, Aquapendens , Fabricius Paterniacensis, Felix Wierus. Verùm non pudebit manum in Italia & Gallijs, ubi optimi Europæ Chirurgi, operi admovere, atq; ex cottidianâ praxi præcipua , non quibusvis lippis & tonsoribus nota, notare.*

In Pharmacopæa *vulgari , Cordus, Weckerus, Quercetanus, Renodæus, dispensatoriaq; varia perlustrandæ; imò pyxides & cellulæ apud Pharmacopolas frequenter lustrandæ, ne quid Medicum fugiat , quod operæ Pharmacopæorum norunt.*

De cōpositione Medicamētorū *eruditissimè scripse-*

scripserunt Vallesius, Capivaccius, Hasleru & Tovarius.

Pharmacopæa Spagyrica seu Pyrotechnia *curâ & vigilijs assiduis atq; accubui attendenda, non tantũ ex scriptis Quercetani Libavij, Crollii, Beguini, Rulandi, Basili. Valentini, Penoti, Salæ, Mulleri, Finchii, atq; aliorum; sed quia præcipua Chemiæ arcana inter viros eruditos, imo etiam Principes delitescunt; in ea semper inter peregrinandum inquiratis, qualia sunt Tychonis Brahe Nobilis Dani, Petri Severini, Archiatri olim Regis Daniæ, Bannisteri Angli, Hartmanni Hassi, Job. Baptistæ Portæ Neapolitani, atq; inprimis Serenissimi Regis mei, Christiani quarti &c. Domini Clementissimi. Non dubito, mi Petre, Avum tuum maternum D. Petrum Severini, plurima reliquisse in pluteis latentia, quæ facilè ab avunculo tuo impetraveris. Vos verò, mei filioli, si ad hanc artem aliquando animum applicueritis, multa volumina rarissimorum arcanorum tùm spagyricorum tum aliorum, quæ magno labore & studio in varijs Europæ Regnis conquisivi, in meâ bibliotheca Chymica invenietis. Non sum*

equidem

equidem nescius, quosdam arcana eiusmodi contemnere, nec multũ de iis laborare, methodo medendi contentos. Verùm, hoc est faciendũ, & illud non omittendũ: Non rarò in casu desperato nobile aliquod desideratur auxilium. Immò non pudebit etiam ab aniculis & barbitonsoribus viliora experimenta expiscari, modò probata & sæpè cum successu usurpata.

Manus semper operi admovendæ & carbonibus & vitris: alioquin laterem lavabitis. Theorias Paracelsistarum haurire licet ex Petro Severini, Petrei Nosologia, Warenio & aliјs.

Apodemicæ *necessitatem Galenus in libello, quod optimus Medicus idem sit Philosophus, asseruit. Non enim omnis fert omnia tellus, sive ex mineraliũ, sive ex vegetabilium, sive animalium generibus. Neq; omnes præclaros Medicos una regio vel provincia coëgit. Vbi quæso tales Medicæ artis, & Spagyricæ præsertim eruditionis antistites in Germaniæ Academijs invenies; quales Witebergæ Daniel Sennertus, & Rostochij. Jacobus Fabricius, amìci mihi coniunctissimi? Jn Botanicis qui excellere cupiet, certè voti compos fiet*

facilius & felicius, ex conversatione D. Jungermanni in Academia Gießena; & D. Burseri in nova Academia Danorum Soranâ, quàm alibi. Sic Anatomicæ sectiones publicæ frequentius administrantur Patavij, Bononiæ, Romæ, Montispelij, Parisijs & Lugduni Batavorum, quam alibi. Horti Medici plantis exoticis referti cultiores, Patavij, Pisis, Bononiæ & Montispelij, quam loco ullo in alio. Medicæ & chirurgicæ praxeos exercitia crebriora, pro spectatoribus studiosis Patavij & Florentiæ, quam ullâ Europæi orbis in parte.

Ex quibus pauculis exempli loco adductis, quid peregrinationes conferre futuro artis Medicæ Doctori poßint, nemo non nisi qui fungus & stipes, intelligit.

Valete, & Deo atq; proximo servire discite. Hafniæ, Anno 1626.

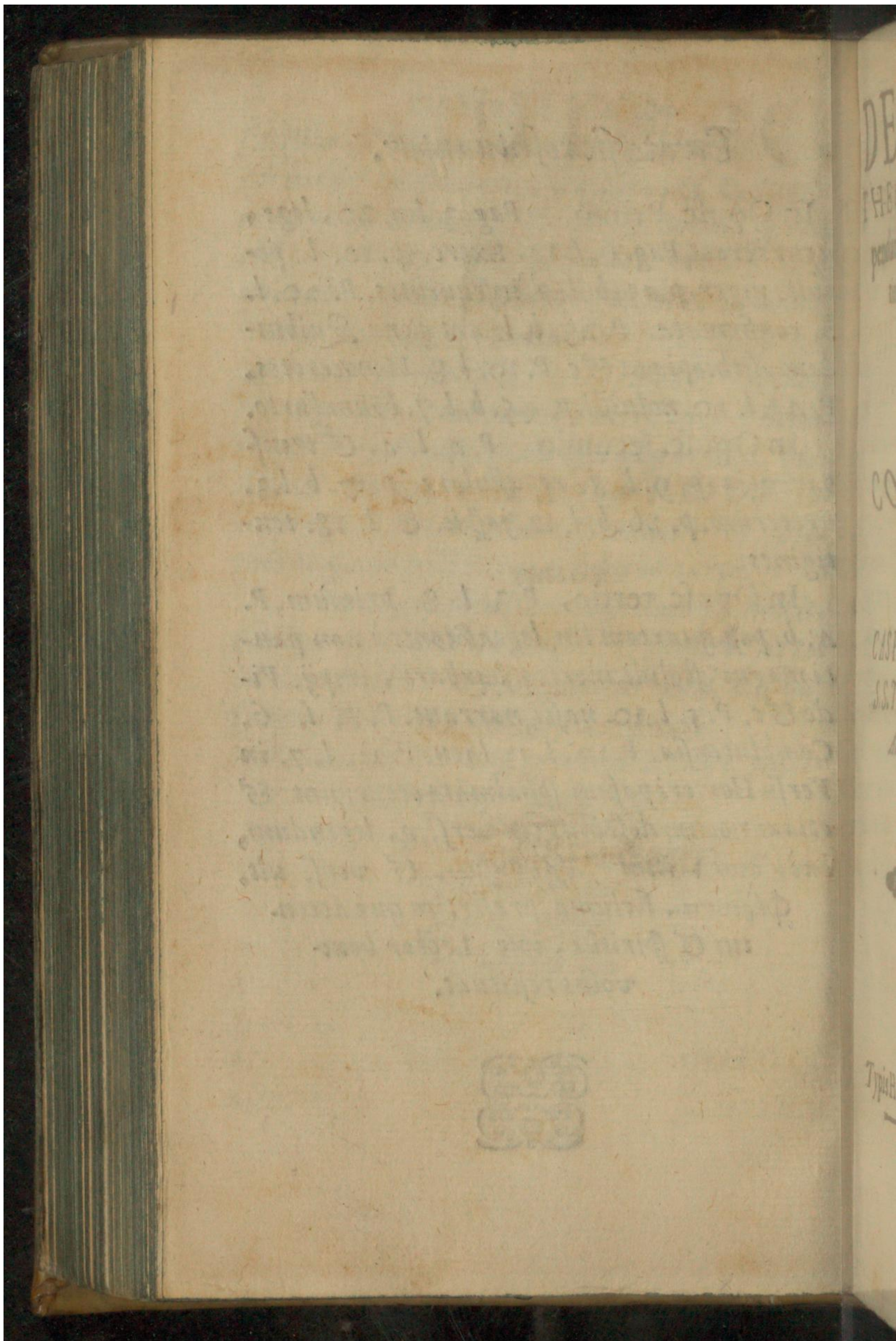
Errata ſic reſtituantur.

In Opuſc. Primo. *Pag. 3. lin. 20, lege, occurrere. Pag. 6. l. 14. Exerc. p. 10. l. penult. niger. p. 13. b. l. 2. inſequentes. P. 20. l. 6. confirmatæ. P. 25. b. l. antepen Quibusdam Æthiopia ut &c. P. 30. l. 8. Monocerotes. P. 43. l. 20. noluiſti. p. 45. b. l. 7. boum furto.*

In Opuſc. ſecundo. *P. 4. l. 4. & tranſparentia p. 9. l. 8. repullulare. p. 17. b. l. 3. ureterum. p. 26. b. l. 12. jaſpis. & l. 18. tentigines.*

In Opuſc. tertio, *P. 3. l. 8. primùm, P. 4. b. poſt quartam lin. lege: Econtrà non pauci magni, ſtolidi, inertes, barbari, impÿ. Vide &c. P. 5. l. 10. naſci narrant. P. 8. l. 6. Complutenſia. P. 14. l. 13. lacu. P. 13. l. 7. in Verſu Homeri paßim ſphalmata occurrunt & etiam vocum defectus: ut verſ. 4. legendum,* ἐπεὶ ὅσω: *itim* ἀθέσφαλον. *& verſ. ult.* φέρουσαι. *Reliqua, præſertim quà accentus & ſpiritûs, ipſe Lector benivolus reſtituat.*

DE STUDIO THEOLOGICO COMPENDIARIÂ & genuinâ tamen ratione incoando & continuando

Breve

CONSILIUM

Autore

CASP. BARTHOLINO
S.S. Theologiæ D. & Prof. in Acad. Hafn. ordinario.

HAFNIÆ,
Typis HENRICI WALDKIRCHII.
M. DC. XXVIII.

Reverendis, pietate, eruditione & prudentiâ præstantißimis Viris;

PRAEPOSITIS Ecclesiarum JHESU CHRISTI in Scania, Hallandia atq; Blechingia Provincialibus, amicis atque fratribus plurimùm honorandis

D. D. D.

Casp. Bartholinus.

DE STUDIO THEOLOGICO GENUINA ET compendiariâ tamen ratione, inchoando & continuando

BREVE CONSILIUM.

NOn fruſtraneam aut inutilem futurã hanc opellam nobis perſuademus, quòd cùm in tanta ubiq; ſtudioſorum Theologiæ multitudine vix centeſimus quiſq; ad metam duplicato etiam ſumptu & labore pertingat; non pauci tamen ob viæ & methodi in ſtadio illo decurrendi ignorantiam propter viam magis quàm in via, immò extra orbitam & chorum, quod dicitur, crebris erroribus ac longis ambagibus ſaltantes faciliùs ad ſcopum pervenirent, ſi vel non ita illotis manibus in ſacraria ſapientiæ cœleſtis irruerent, vel intra

Cauſa raræ Eruditionis Theol.

certos limites & cancellos progredientes, se scirent continere. Hinc fit, ut quidam post multorum annorum in hoc studio labores & vigilias, vix textum aliquem ex fontibus possint interpretari, multo minùs, quis ejus verus & genuinus sit sensus, ex collatione locorum alijsque adminiculis explicare. V. G. Epistolam aliquam Apostoli alicujus, quam pij, ad quos scribebatur, illicò intelligebant, non nisi commentarijs plurimis adhibitis intelligunt: imò ne sic quidem; ob commentatorum discrepantes opiniones: ut sæpiùs recedentes, quàm cùm accesserunt, minùs intelligant. In dogmatibus fidei proponendis, quia non Biblia, sed eorum loco & præ ijs locos communes aliquot, & compendia aliqua Theologica (quibus suus locus esse potest, at non primarius) immane quàm jejuni! Quòd si aliquando Biblia inspiciunt,

unt, fruſtillatim inde aliquid excerpunt, & particulam tantùm conſiderant, quam vel ad locum aliquem communem, vel controverſiam decidendam vident citari. Quidam contenti ſunt Poſtillis ad docendam plebem, genuinum textus ſacri ſenſum aliunde non inveſtigantes: miſeri, tempore perſecutionis, ubi ad manus non ſunt Homiliaſtę. In refutandis adverſarijs non ad verbum Dei vivum confugiunt, quovis gladio ancipite penetrantius; ſed ad definitiones hominum, imprimis miſellorum ſcholaſticorum, ad libellos Eriſticos, ad diſputationes Sophiſticas, & id genus alia debilia præſidia: cùm interim ipſa *ſcriptura utilis ſit non tantùm ad doctrinam, ſed etiam redargutionem & correctionem, ut perfectus ſit homo Dei, &c. 2. Tim. 3, 16. 17*

Quibus omnibus malis ut occurratur, breviſſimam methodum oſtendere animus eſt ad ſo- *Propoſitio.*

lidam & veram ſapientîæ cœleſtis cognitionem perveniendi ; non quod nos præ alijs ſatis feliciter íllam olim ingreſſi ſimus , ſed quòd inſtar nautarum nos profiteamur, qui cum ipſi navi ad ſcopulum allisâ & elisâ vix ſalvi enatarint, alijs tamen ſolventibus rectè poſſunt conſulere, commonſtratis periculis.

Hujus methodi ſi quis ſummam ſcire volet, tribus verbis, immò uno poſſumus eam exprimere.

Summa Conſilij. Tria enim requiſita potiſſimùm ſunt eò deveniendi. Si quæras de primo, reſpondeo, *Biblia*; ſi quæras de ſecundo, reſpondeo *Biblia*; ſi quæras de tertio, reſpondeo *Biblia*. Primò inquam *Biblia in lingua vernacula* familiaria pueritiæ reddenda. Deinde *Biblia in fontibus*, quorum notitia eſt inſtar commentariorum. Tandem, *Biblia cum Commentarijs* melioribus. Aliàs fruſtrà Petrus ſcribe-

ret, 2. *Epist. 1. v. 19. nos benè facere attendentes prophetico sermoni q: lucernæ lucenti in loco caliginoso, donec dies elucescat, & lucifer oriatur in cordibus nostris.* Sic Paulus Timotheum suum laudat, quod à puero sacras literas didicerat.

Diabolica ergo est vox Politiani, qui rogatus nũ Biblia legeret; respondebat, semel à se hoc esse factum, & quòd tempus nunquam pejùs perdiderit: fortè quia stilus non placuit, quo tamen licet simplici in fontibus, nullus unquam sub cœlo gravior, potentior, plenior.

Politiani impietas.

Stolidissimi, qui apud Pontificios præsertim in Italia & Hispania etiam futuros Theologiæ Doctores arcent à lectione Bibliorum, non solos Laicos. Habui in Italia commensales plurimos Theologiæ Doctores, quibus tamen non visa Biblia; cùm quærerem qua ratione gradum consecuti essent, respondebat unus, in

De Theologis quibusdam Pontificiis.

via Thomæ: alter, in via Scoti.
Idem ante Lutheri tempora in
Germania contigisse testis est
Aurifaber in præfatione super
colloq. Lutheri Anno 1569, Lutherum sæpenumero recensuisse, Carolostadium per octennium Doctorem Theologiæ salutatum fuisse, antequam Biblia legere inciperet: Et tamen in statutis Collegij Theologici Wittebergensis Academiæ scribitur inventus in disputationibus atque examinibus sufficientissimus. Immò testatur idipsum Pontificiorum Patronus, Albertus, Archiepiscopus Moguntinus & Magdeburg: atq; Marchio Brandeb. in Epistola ad Roterodamum Anno 1518 præmissâ libello ejusdẽ de ratione perveniendi ad veram Theologiam, ubi inter alia scribit: *Tu tantus vir, his literis, hac industria communem Germaniam ab fæda Barbariei appellatione vindicas, immò tu divinam Theologiam ab illa*

anti-

antiqua Germana in novam quandam & inpuram aliquot jam seculis deformatam suo splendori reddis, ac priscum in nitorem restituis. Quid enim desiderari nostra ætate potuit, quam ut emendatiora essent Novi Instrumenti exemplaria &c. hæc ille. Sed ut omnia explicatiùs pertractentur, sequentibus requisitis specialioribus universam methodum studium percurrendi Theologicum inclusum ibimus.

REQUISITUM I.

Preces & Pietas.

PRimum & primarium requisitum ad veram sapientiæ cœlestis scientiam perveniendi sunt *Preces devotæ quotidianæ* & toto vitæ tempore assiduæ pro divino auxilio in tam sublimi & sacro studio impetrando. Absque hoc enim omnis nostra in studijs quibuscunque exercitatio miserabilis est exerratio. Omnino enim *ad omnia utilis est pietas, habens pro-*

missionem præsentis & futuræ vitæ.
1. Timoth. 4. v. 8. Neque enim humana
diligētia aut sapientia profunda Dei
scrutatur, sed Deus nobis illa revelat
per Spiritum Sanctum. 1. Corinth. 2.
Neque humana voluntate allata est o-
lim scriptura Prophetica, sed acti
à Spiritu Sancto loquuti sunt sancti
Dei homines: Neque ulla scriptura Pro-
phetica est ἰδίας ἐπιλύσεως, *2. Petr. 1.*
v. 20. & 21. Interim tamen hinc
non sequitur, quod ἀμαθεῖς (rudes
vel ignorantes prima rudimenta
& μαθήματα) ἀστήρικτοι & ἄθεσμοι
accedere debeamus ad sacræ
Scripturæ interpretationem,
nam & hoc damnat idem Apo-
stolus *2. Epist. c. ult.* Cum Davide
igitur orandum *Psal. 119. v. 18. Do-*
mine revela oculos meos, ut aspiciam
mirabilia de lege tua, & v. 34. Da
mihi intellectum ut custodiam legem
tuam. Et v. 135. Faciem tuam illumi-
na super servum tuū, & doce me justi-
ficationes tuas. Nam Dominus dat
sapientiam, & ex ore ejus prudentia
ac

Preces Davidis.

ac ſcientia. Proverb. 12. Quare ſi quis indiget ſapientiâ, poſtulet à Deo qui dat affluenter &c. Jacob. 1. v. 5. Ita precibus Salomon obtinuit ſapientiam: Daniel precibus à Deo impetravit, non propriâ ſapientiâ & ſtudio, interpretationem ſomnij, ne periret cum ſocijs & alijs ſapientibus Babel, Daniel. 2,18. & ſeq. adjungatur etiam v. 30. B. Lutherus horas antemeridianas meliores ſtudijs aliàs aptiſſimas precibus impendebat. Certè niſi lucrum hac ratione in profectu ſtudiorum ſenſiſſet, minime hoc fuiſſet facturus. Non enim hoc eſt bonas horas perdere, quum nunquam preces ſint fures temporis. Etiam lectionem interrumpat ſubindè precatio, Sancti Spiritus implorans opem, aut gratiarum actio ob beneficium, ſicubi te ſenſeris profeciſſe. Et quoniam Deus *caſtas pondus juſſit habere preces*, piè & caſtè vivendum, affectibus pravis reſi-

Salomonis. *Danielis.* *Lutheri.* *Caſtitas & cordis puritas.*

ſten-

ſtendum, animus à vitiorum inquinamentis purus, ab omni cupiditatum tumultu quietus ſervandus: *aliàs non affulgebit lux Evangelij gloriæ Chriſti*, 2. *Cor.* 4. *Et animam impuram atq; malitioſam cœleſtis illa ſapientia non ingredietur, nec in corpore peccatis obnoxio habitabit*, *Sap.* 1, 4. Unde ſcriptura *initium ſapientiæ timorem Domini appellat*, *Proverb.* 1, 7. Imò impio dicit ipſe Dominus: *Quid tibi, ut enarres ſtatuta mea, & aſſumas pactum meum in os tuum*, *Pſal.* 50, 16. *& Pſal.* 1. homini pio atque beato duplex ſtudium commendat: nempè ut ab impiorum conſortio ſe disjungat; atque ita deinde rectiùs legem Dei aſſiduè meditetur. Etenim ſi Hippocrates à ſuis diſcipulis mores exigebat integros: Si Julius Firmicus in re ſuperſtitioſa arcebat ingenium lucri & gloriæ cupidum; quantò magis purgatiſſimis animis ad hanc cœleſtis ſapientiæ

ſcho-

ſcholam accedendum? *Exod. 19.* Populus Dei vocẽ procul auditurus jubetur biduo purgari; *& cap. 3.* accurrens Moſes ut videret miraculum ardentis rubi, non tamen conflagrantis, non priùs admittebatur eò, & ad divinum colloquium, quàm calceamenta pedum deponeret: Ita nobis quàm Moſi de rubo Deus in myſterijs ſuis ſupercœleſtibus loquitur perſpicaciùs, ſi puri veniamus ad colloquium. Adſit ardor diſcendi perpetuus, adſit oculus fidei ſimplex & columbinus. Quod Pythagoræ numeros docenti pręſtiterunt auditores; Tu multò magis Spiritui S. Doctori. Myſteria absque impia curioſitate ſimplici fide adora. Procul abſit omnis faſtus, *nam Deus ſuperbis reſiſtit, humilibus autem dat gratiam:* omnis gloriæ fames: non enim hominum ſed Dei gloria quærenda, omnis cœca temeritas, omnis pertinacia rixarum genitrix. In-

Diſcendi cupiditas.

Simplicitas.

Humilitas.

pri-

primis hoc unum agendum, ut transformemur in ea quæ disci-mus ex sacris, & formam doctrinæ fideli obsequio, vita ipsâ repræsentemus *Rom. 6. v. 17. 2. Tim. 1. v. 13. 2. Cor. 3. v. ult.* Hinc *Jacobus c. 1. v. 22. & seq.* monet, ut non tantum lectores vel auditores, sed etiam factores verbi certatim omnes fiamus. Hinc *idem c. 3. v. 13. & seq. Si quis sapiens & peritus in vobis, ostendat ex bona conversatione opera sua, in mansuetudine sapientiæ. Si autem zelum amarum habetis & contentionem in corde vestro, nè gloriamini & mentimini adversùs veritatem: non est ista sapientia desursum descendens, sed terrena, animalis, dæmoniaca.* Et paullò post: *Quæ autem supernè est sapientia, primum quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, benè suadibilis, plena misericordiâ, & fructibus bonis, &c.*

Transformatio.

RE-

REQUISITUM II.

Linguarum & artium ſtudia.

HOc requiſitum adeò neceſſarium eſt futuro Theologo, ut absque eo ſit, tanquam hoſpes in regione ignotâ verſetur Biblia tractaturus. Imprimis linguarum ſtudium neceſſarium eſt, & earum præſertim, quibus Spiritus Sanctus hominibus locutus eſt. Alioquin nunquam hæretico & adverſario alicui os obturare potes: Cùm nulla Bibliorum verſio utrinq; ſit recepta. Quamobrem *linguarum ſtudium* omnino neceſſarium eſt: Primùm

Hebreæ, ob libros prioris temporis Canonicos, qui eâ conſcripti: niſi quis verſionibus malè fidis adhærere velit, atque alienis oculis videndo & auribus alienis audiendo, pro corpore umbram, pro fontibus rivulos ſectari, id quod plebéi & idiotæ facere coguntur, ſic Eſa. 19 Ægyptij rectè *Uſus Hebreæ linguæ.*

fa-

faciunt, & ut laudati introducuntur, quòd discant loqui linguâ Canaan, ut possent Israëliticæ veræ Ecclesiæ intra Canaan audire atque intelligere mysteria. Est etiam utilissimum studium linguarum affinium,

Chaldeæ & Syræ. *Chaldeæ*, ob capita aliquot Esdræ & Danielis &c. *& Syriacæ*, ob versionem antiquam & utilissimam N. T. Deinde linguæ

Græcæ usus. *Græcæ*, ob libros posterioris temporis, qui eâ ab Evangelistis & Apostolis sunt concinnati: tandemque

Usus Lat. linguæ. *Latinæ*, tum ob commentarios, tum ob ejus usum apud Eruditos in scholis quotidianum. Itaque cognitio tituli crucis Christi (ita vocant tres celebres linguas, Latinam, Græcam & Hebræam) omnino necessaria est. In hisce linguis, qui ratione non proletariâ sed accuratâ versatus fuerit, is sciat se eximiè paratum ad sacra accedere studia, inque

ijs

ijs pede inoffenſo poſſe progredi. Præparatio autem hæc & exercitatio in literis fiat ſtatim in pueritia atque adoleſcentia: alioquin adulti fontium phraſiologias non intelligẽntes, aut de novo linguas diſcere, aut præ pudore vel tædio fontes fugiendo interpretibus fidere coguntur.

Qui parentum & pręceptorum incuriâ ad ætatem aliquam pervenerunt linguarum ignari; nè ſic quidem hoc adminiculum negligant: Ne pudeat ad Elementa illa deſcendere: Nam & Cato jam ſenex ad Græcas animum applicuit literas. Immò Auguſtinus jã Epiſcopus & provectâ ætate ad Gręcas literas reverſus eſt diſcendas, puero deguſtatas quidem, ſed faſtiditas: Et paſſim dolet ſibi non licuiſſe hebrææ notitiam addere. Interim licet Latinam duntaxat calleret, Græcam leviter attigiſſet, Hebraicam neque ſciret neq; ſperaret, tamen lib. 2. de do-

Senes linguarum ſtudioſi.

ctrinâ Christiana, harum cognitionem ad sacros codices vel intelligendos vel restituendos necessariam pronunciavit. Origenes jam senex hebraicè didicit: magno impendio & labore Hieronymus. Et superiori sęculo senes hisce studijs se addixêre, Masius, Widtmanstadius, Mirandula, Agricola, Erasmus, &c. Hinc *Melanthon* ait: *Linguam hebraicam etiam senes didicerunt, ut Hieronymus, Lyranus, Burgensis, & nostro tempore Galatinus, Complutensis, Vessellus, Capito, Rodolphus Agricola, & multi alij.* Celebris Dominicanus Bannes alicubi ait; in extremâ senectâ hebraicam linguam se addidicisse, nè ampliùs ab Hæreticis derideretur. Et cum ante annos non ita multos Jesuvitæ & Pontificij reliqui rarissimè hebraicè docti essent, imò ob linguarum studia multùm passi quidam Pontificij, ut Reuchlinus, Erasmus, Pagninus, Postellus, Arias Montanus

tanus

tanus & alij (adeo tristi istorum temporum facie, ut Græcè nosse suspectũ fuerit, hebraicè autem, propè hæreticum) hodie diligentissimè eos in hæc studia incumbere scripta illorum testantur. Et quid non facerent Evangelici, qui fontes solos æstimant, & meritò quidem, ceu authenticos; Pontificis interim vulgatam versionem latinam pro authentica salutantibus? *Novi*, inquit Lutherus, *quantoperè mihi contra hostes meos profuerit linguæ hebrææ notitia. Certè*, pergit, *quamvis exigua illa sit, cum omnibus tamen totius mundi gazis Eam non commutarem.* Et idem: *numquid hoc te movet, quod sanctissimi patres in explicandis scripturis adeò frequenter impegerunt? & licet subinde rectè aliquid dixerint, incerti tamen fuerunt, an videlicet in originali ita esset, ut illi interpretabantur, &c.* Melanthon ait orat. *tomo 4. pag. 465. Reverendus vir Lutherus quàm*

Videatur Platina de Paulo 2. & Claud. Espensæus Episc. Gallus ad 2. Timoth. 3.

Judicium Lutheri & Philippi de linguarum studio.

graviter nos ad linguarum ſtudia ſæpe hortatus eſt, & negligentiam ſtudioſorum caſtigavit: videbat enim non aliam ad veterem barbariem reducendam magis compendiariam eſſe viam, quam ſi ſtudia linguarum interirent; & pag. 471. *Scio me vix primis labris deguſtaſſe hebraicas, græcas & latinas literas. Sed tamen hoc ipſum quod didici, quantulumcunq́ eſt, propter judicium in religione omnibus mundi regnis, omniumque opibus longe antepono.* Rectè etiam Mercerus: *Hebraismorum ignorantia horrendos errores in Eccleſiam Dei invexit.* Abſolutis linguarum ſtudijs, ſtudia artium ſapientiæ ſæcularis, ſobriè & citra ſpinoſas Scholaſticorum quæſtiunculas pernoſcenda, cumprimis: *Logica, Rhetorica, Phyſica,* (nam ſœpè ex ipſa rei naturalis alicujus proprietate illuſtris intellectus myſterij eſt) *Matheſis & Aſtronomia, ob ſtudia Chronologica, Coſmographica, & Hiſtorica, præſertim*

Sapientiæ ſæcularis ſtudium.

tim Hiſtorica *Eccleſiaſtica.* Quibus omnibus paulò diligentiùs, ad mediocritatem tamen, non ad curioſitatem, incumbendum, tanquam lucem non exiguam ſacris fœnerantibus. Nulli tamen hiſtoriæ prophanæ fidendum, niſi quà & ubi cum ſacrâ conſentit: Sic neque amplexanda omnia profanorum Philoſophorũ dogmata; ſed meliora & ſaniora ſacris literis conſona: quæ non ab Ethnicis primùm inventa, ſed à populo Dei & ſanctis Patrib. primitus profecta Dei auxilio: qua de re videatur *Franzius de interpretatione ſcripturæ pag. 13.*

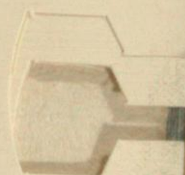
Quamobrem nimium in ſtudijs rerum ſęcularium eſſe nolim ex profeſſo futurum Theologum, memor & anguſtiæ humani ingenij, quodque vita brevis, ars longa; & illius ex Veteribus Hebræis ſapientis, qui interrogatus, quantum operæ impendendum eſſet Græcorum Philoſophiæ

atque hiſtoriæ, reſpondit: quantum & quoties liberet, modò non fieret die vel nocte: quandoquidem Dei conſilio meditandum ſit in lege Domini die ac nocte. Seneca verè dicebat, *Multos ignorare neceſſaria, quia non neceſſaria diſcunt.* Ego certè cum dolore ſentio ac fateor, nimis magnam ætatis meæ partem in pernoſcendâ ſæculari ſapientiâ poſuiſſe, ſæpeque tacitus exclamo:

O mihi præteritos referat ſi altiſſimus annos!

Auguſtinus ait: *Tanta eſt Chriſtianarum literarum profunditas, ut in ijs quotidiè proficerem, ſi eas ab ineunte pueritia usq; ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, mediocri ingenio conarer addiſcere &c.* Eraſmus benè: *Mihi parum tutum videtur ad Theologiam deſtinato in profanis ſtudijs præſertim alienioribus conſeneſcere. Fit enim: ut qui palatum ac linguam multo abſynthio habent infectam, ijs*

quic-

atque hiſtoriæ, reſpondit: quantum & quoties liberet, modò non fieret die vel nocte: quandoquidem Dei conſilio meditandum ſit in lege Domini die ac nocte. Seneca verè dicebat, *Multos ignorare neceſſaria, quia non neceſſaria diſcunt.* Ego certè cum dolore ſentio ac fateor, nimis magnam ætatis meæ partem in pernoſcendâ ſæculari ſapientiâ poſuiſſe, ſæpeque tacitus exclamo:

O mihi præteritos referat ſi altiſſimus annos!

Auguſtinus ait: *Tanta eſt Chriſtianarum literarum profunditas, ut in ijs quotidiè proficerem, ſi eas ab ineunte pueritia usq; ad decrepitam ſenectutem maximo otio, ſummo ſtudio, mediocri ingenio conarer addiſcere &c.* Eraſmus benè: *Mihi parum tutum videtur ad Theologiam deſtinato in profanis ſtudijs præſertim alienioribus conſeneſcere. Fit enim: ut qui palatum ac linguam multo abſynthio habent infectam, ijs*

quic-

quicquid deinde biberint ac ederint, absynthium sapiat &c. Ita qui bonam vitæ partem in Bartolis & Baldis, in Averroibus, Durandis, in Sophisticis cavillationibus, in confusissimis summulis ac collectaneis posuerunt: Iis divinæ literæ non sapiunt id quod sunt, sed quod illi secum adferunt. Et: *Absurdum videtur, cùm rem tractes ab omni sapientia mundana longè diversissimam, nihil crepare nisi Pythagoram, Platonem, Aristotelem, Averroëm, & his profaniores authores, ad horum opiniones veluti oracula obstupescere, &c.* Hæc ille.

Requisitum III.

Bibliorum prima & puerilis pertractatio.

Interea vero dum puer linguis atq; artibus operatur, eo tempore omnino lectionem quotidianam Bibliorum in lingua sive vernacula, sive latina, quando notior hæc & familiarior, con-

junget; ut à puero assuescat sacris literis: sicut eo nomine Apostolus suum Timotheum commendat in 2. *Timoth. 3. v. 14.* quòd *à puero doctus fuerit sacras literas quæ ipsum sapientem ad salutem reddere possent.* Atque hoc, mandato ipsius Dei, *Deut. 6. v. 6. & seq. ubi dicitur: Erunt verba hæc quæ ego præcipio tibi in corde tuo: & repetes ea filijs tuis, & loqueris de ijs, quando sedebis in domo tua, & quando ambulabis per viam, & quando jacebis in lecto, & quando surges &c.* Huc referantur alia dicta: ut, *Sinite parvulos ad me venire. Prædicate Evangelium omni creaturæ &c.* Proba certè est admonitio, utut Judaica: *Filius quinq; annorum accedat ad Biblia.* Optandum itaque esset, illud tempus quod insumitur in pueritia in ediscendis profanis versibus, falsorum Deorum traditionibus perlegendis, commentitijs fictorum Heroum actionibus, à Græcis mendacissimis

pro-

proditis, quibus neque ad pietatem, neque prudentiam usus aliquis insignis, illud tempus, inquam, lectioni Bibliorum tribui, & historijs, sententijs, dogmatibus sacris ad unguem ediscendis ac memoriæ infigendis, dum florida est adhuc teneris annis vis memoriæ & capacissimi puerorum memoriales loculi: non esset fortè quod adultiores facti de Præceptorum rigore conquererentur in onerandis memoriæ arculis & profanis nugis replendis; ut pauca postea ex salutari & cœlesti doctrina capere possint.

An pueris legenda Biblia sine explicatione?

Diligenter ergò in pueritia perlegenda Biblia, memoriæ mandanda argumenta præcipua & summæ librorum, historiæ & historiarum continuatio, sententiæ, doctrinæ &c. eaq; omnia sæpiculè repetenda, ut instar orationis Dominicæ vel Catechismi teneantur.

Nec inconveniens putabitur juventuti ſacram ſcripturam legendam commendare ſine commentarijs & explicationibus: cùm maximam ſui partem ſit illuſtris & perſpicua, imprimis in ijs quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria. Si quæ ſubinde occurrat verborum, phraſium, idiotismorum &c. obſcuritas, curſum lectionis retardare non debet, ſed ſuo tempore modoque tollenda relinqui.

Paraphraſis Bibliorum Oſiandri.

Accedente aliquo judicio & linguæ Romanæ pollentiâ, legantur Biblia etiam latina cum perpetuis paraphraſibus Lucæ Oſiandri: quibus brevis & laudabitis explicatio exhibetur Bibliorum inſtar compendij ex commentarijs majoribus Lutheri & Brentij, unde Paraphraſis Oſiandriana plerumque eſt deſumpta.

Ex verſionibus Latinis meliores ſunt Pagnini & Vatabli, licet

&

& illæ ſuis non careant vitijs, ut dicemus alibi.

Atque donec aliquod prodeat ſyſtema Theologicum genuinâ illa formâ quam poſtulat Spiritus Dei, quâ de re videatur Janitor noſter Theologicus primus: paucorum dierum ſpatio revolvi & addiſci poteſt ſumma Doctrinæ Chriſtianæ ex Enchiridio Chemnitij, vel inſtitutionibus Catecheticis Dieterici, aut Cluveri, vel Mentzeri exegeſi in Auguſtanam confeſſionem, vel locis communibus Herbrandi aut Haffenrefferi, aut Chemnitij, qui tanquam pleniores & ſucculentiores præferendi: ita tamen ut ſemper præferantur Biblia, & libri illi ſymbolici ad ſacram ſcripturam tanquam ad obruſſam examinentur ac conferantur, non vice verſâ.

Compendia Theologica meliora.

Re-

Bibliorum pertractatio in fontibus.

POstquam eo usque jam facti sunt progressus, ut linguas dictas Juvenis probè calluerit, artes sapientiæ sæcularis intellexerit, Biblia in lingua vel materna vel latina familiaria sibi reddiderit, is sciat se jam fractâ nuce ad nucleum properare.

Fontes quomodo legendi.

Quamobrem ad fontes ipsos se accingat studiosè legendos, interpretandos, & sensum genuinum inde eruendum. *Studiosè*, inquam, ut fiat ἀνάγνωσις, atque ut ait Christus, *scrutatio Joh. 5. v. 39.* & *Meditatio* ut habet Psaltes Regius *Psal. 1.* Diligentia, constantia & alacritas adsint. Si enim, ut est in Proverbio, Regum ac Principum literæ ter percurrendæ, ut genuinus sensus obtineatur; multo magis & sæpiùs oracula divina solertissimo studio pertractan-

ctanda. Deinde magna cum devotione & reverentia ſcrutandæ & tractandæ ſunt ſcripturæ, quippe *in quibus*, ut Iſidorus ait, *Deus nobiſcum loquitur, ſicut nos in precibus cum Deo.*

1. Omnia requiſita de modo interpretandi ſacras ſcripturas probè obſerventur. Breviter & nervosè explicata videantur apud CL. Theologum, collegam & fratrem intimum meum, Dn. D. Brochmannum part. 1. Controv. contra Pontif. lib. 3. & ex ijs aliqua uberrimè explicata exemplisq; illuſtrata apud Frantzium de interp. ſcript.

2. Sine ullo præjudicio accedatur. Quantum enim hoc ſit obſtaculum, liquet ex diſcipulis Chriſti *Luc. 18. v. 33. & ſeq.* præoccupatis ſomnio Judaico de mundano & carnali Meſſiæ regno; & Judæis eodem faſcinatis *in 2. Corinth. 3. v. 14. & ſeq.* Quamorem ſenſus non eſt importandus

in

in ſcripturas, ſed exportandus ex ſcripturis; & ſcriptura per ſcripturam explicanda. Unde *Hilarius lib. 1. de Trinitate: Optimus lector est, qui dictorum intelligentiam exſpectat ex dictis potiùs quàm importat, & retulerit magis quàm attulerit, neq; cogit id videri dictis contineri, quod ante lectionem preſumpſerat intelligendum.* Hæc ille.

3. Cura & *diligentia* requiritur. Sollicitі enim de intellectu myſteriorum erudiuntur, reliquis Chriſtum non conſulentibus in ignorantia relictis. Vide ſis Matt. 13. v. 11. & ſeqv: Marc. 4. v. 10. & ſeqv: Johan. 5. v. 39. Actorum. 17. v. 11.

4. In collatione locorum & vi atque proprietate vocis cujusque enodandâ, præter *Lexica* (quæ plerumque imperfecta mutilaq;, ideoque ex ſcripturâ concinnanda & corrigenda) Utiles ſunt *concordantiæ* 1. *Hebraicæ* Rabbi Mardochæi Nathanis: quarum ſi

quis

quis latinam interpretationem requirit, eam Anthonius Reuchlinus prodidit ſub titulo, Capita concordantiarum, & nuper Marius de Calaſio in ſuis concordantijs Hebraicis; qui inſuper præclaram operam præſtitit in addendis convenientijs linguarum vicinar. Orientalium, & varietatibus verſionum, Græcæ 70 & Latinæ tum vulgaris tum Pagnini. 2. *Græcolatinæ* Novi Teſtamenti Henrici Stephani. 3. *Latinæ variæ*, imprimis maximæ, quas Vechelus & Marnius excuderunt. Huc etiam faciet Lexicon Theologicum, quod Flacius edidit ſub titulo *Clavis ſacræ ſcripturæ*, quo opere ſine diſpendio ſtudioſus Theologiæ carere non poteſt, utut more Concordantiarum Latinarum vocib. vulgatæ Latinæ verſionis utatur. Ad vim vocum ſeu nominum propriorum explicandam conducet *Onomaſticon Chytræi*; cui ſimile

con-

Concordantijs suis subjecit Calasius.

5. Si quis in fontib. mediocriter saltem exercitatus est, plurimum juvabitur Biblijs Pagnini & Ariæmontani, ubi Hebraicis & Græcis fontibus statim interlinearis versio est apposita, Itim pro rudioribus & ijs qui ex professo non sunt futuri Theologi, Biblia Hebraica Hutteri facient: ubi in singulis vocib. literæ radicales distinctis typis sunt expressæ, nempe plenis; Serviles autem hiulcis; Deficientes & quiescentes minore charactere in superiore punctorum atq; accentuum ordine reperiuntur.

Ordo legendi Biblia.

6. Initium faciendum à libris Novi T. & postea ad V. accedendum. Impleta enim sunt in N. T. quæ de Christo scripta sunt in Mose, Prophetis & Psalmis, ipso servatore hoc asserente. Hinc Judæi nihil penè intelligunt ex V. T. quia N. contemnunt atque igno-

ignorant. Quod in veteri est ut umbra, in N. T. res ipsa & lux est. Hinc B. Lutherus in Gen. cap. 16. *Cum rerum sacrarum cognitione destituantur Rabini, prorsus negligendi sunt &c.* & paulò post: *Porro voco notitiam rerum aliud nihil quàm notitiam N. T. eo benè cognito patet universa Veteris T. scriptura.* Et paullò ante: *Etsi igitur Grammaticam norunt (Rabbini) tamen sententiam veram scripturæ non norunt. Est eis scriptura, ut Esaias ait, liber quem non possunt legere. Non autem accipienda ea hoc modo sunt, q: Grammatices studium damnem, quod omninò necessarium est, sed nisi cum Grammatica etiam res ipsas discas, nunquas fies bonus Doctor. Oratio enim, ut ille dicebat, in pectore, non in ore nasci debet.* Item in Gen. c. 20. v. 16. *Qui jura nō didicit, forensia vocabula nullo modo intelligit; sic medicina sua habet propria vocabula, sic Astronomia, quæ nemo intelligit, nisi res priùs teneat: Certum autem est Ju-*

De Rabinorum in re sacra inscitia Lutheri judicium.

dæos post negatum Christum amisisse res: nihil igitur sani docere possunt, & frustra in Grammatica se torquent: sæpè unum vocabulum in decem significata partiuntur. Hæc verissimè Lutherus.

REQUISITUM V.

Commentatorum in Biblia pertractatio.

HOrum quia plurimi sunt, tùm ex patribus, tùm nostri sęculi Orthodoxis, itim Pontificijs, Calvinianis &c: quorũ potissimos vide enumeratos in Biblico nostro apparatu; paucos eosq; bonos in consiliũ adhibebis; non quòd fontibus quicquam vel derogare vel præscribere possint, sed ut in opinionum & disputationum multitudine deprehendere queas consensum eorum, qui propiùs ad sensum ex fontib. ad te erutum accedunt: Imprimis commendata esse debent, quæ in libros sacros ediderunt Lutherus, Brentius,

Meliora in libros sacros Commentaria.

tius,

tius, Flacius, Hunnius, Arias Montanus, & Mercerus: atque ad conjungenda Chronologica Veteris T. Salianus; Novi autem T. Centurię Magdeburgenses, & Annales Baronij. Usus Commentatorum est propter difficiliores locos, in quibus etiam multi Eruditissimi multùm desudant: *nam divisiones sunt gratiarum & unicuiq; datur manifestatio spiritus ad utilitatem &c. 1. Corint. 12. v. 4. & 11. & nullius prophetia* seu explicatio *pro nihilo habenda, in 1. Theß. c. 5.* Aliàs continuata lectionis Biblicæ lectio nullo die intermittenda, quę si annorum aliquot spatio adhibita fuerit, ipse longè rectiùs difficilem aliquem locum explicabis, quam pleriq; ex commentatoribus.

REQUISITUM VI.

Patrum & Polemicorũ lectio.

HOs jungo: quia vix quisquam est ex patribus, quin polemi-

ca ſcripſerit contra ſui temporis Hæreticos. Niſi otio abundaveris, parca ſit horum lectio: & tùm præcipuè, quando putas te omnia in Biblijs intellexiſſe & reperiſſe, quæ dubitationem apud alios habent. Etenim vix quisquam eſt ex patribus, quin nævos ſuos habeat, plurimos ab ipſis etiam Pontificijs deprehenſos. De lectione Patrum videatur *Oratio Chemnitij L. C. præmiſſa.* Erasmus de optimis quibusque patribus ſcribit: *Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunque vincendis hæreticis, quorum contentionib. tum fervebant omnia. Præterea vix quisquam eſt horum cujus falſo titulo non permulta circumferantur, atque adeo quod eſt impudentius, cujus libris non multa permixta ſint aliena.* Hæc ille.

De Patribus Erasmi judicium.

Ad Eriſticos & Polemicos noſtri ſeculi adeò non duco, ut potius

ùs avocare velim, memor illius Apoſtolici *1. Cor. 11. v. 16. Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſiæ Dei.* Lectione tamen digna ſunt ſcripta Polemica Chemnitij, videlicet examen concilij Tridentini; de duabus naturis in Chriſto; & de Cæna: Præterea Hunnij ſcripta tam Polemica quã didactica ſucco & ſanguine plena ſunt: quamquã alia aliorũ etiam quamplurima commendatione digna ſunt, quib. tamen perlegendis unius hominis ætas in Biblijs occupanda non ſufficit. *A contentioſis autem quæſtionibus abſtinendum eſt*, ſicuti Paulus ſollicitè admodum Timotheum ab ijs deterret *2. Tim. 2.* quando non vult verbis contendi (λογομαχίας vocat) *eo quod ad nihil conducat, niſi ad ſubverſionem auditorum v. 14.* Et mox ubi juſſerat eum rectè ſecare verbum veritatis, addit: *Inanes autem vocum vanitates devita*

 1. Ti-

ca ſcripſerit contra ſui temporis Hæreticos. Niſi otio abundaveris, parca ſit horum lectio: & tùm præcipuè, quando putas te omnia in Biblijs intellexiſſe & reperiſſe, quæ dubitationem apud alios habent. Etenim vix quisquam eſt ex patribus, quin nævos ſuos habeat, plurimos ab ipſis etiam Pontificijs deprehenſos. De lectione Patrum videatur *Oratio Chemnitij L. C. præmiſſa.* Erasmus de optimis quibusque patribus ſcribit: *Homines erant, quædam ignorabant, in nonnullis hallucinati ſunt, dormitarunt alicubi, nonnulla dederunt utcunque vincendis hæreticis, quorum contentionib. tum fervebant omnia. Præterea vix quisquam eſt horum cujus falſo titulo non permulta circumferantur, atque adeo quod eſt impudentius, cujus libris non multa permixta ſint aliena.* Hæc ille.

De Patribus Erasmi judicium.

Ad Eriſticos & Polemicos noſtri ſęculi adeò non duco, ut potius

ùs avocare velim, memor illius Apoſtolici *1. Cor. 11. v. 16. Si quis videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus, neque Eccleſiæ Dei.* Lectione tamen digna ſunt ſcripta Polemica Chemnitij, videlicet examen concilij Tridentini; de duabus naturis in Chriſto; & de Cæna: Præterea Hunnij ſcripta tam Polemica quã didactica ſucco & ſanguine plena ſunt: quamquã alia aliorũ etiam quamplurima commendatione digna ſunt, quib. tamen perlegendis unius hominis ætas in Biblijs occupanda non ſufficit. *A contentioſis autem quæſtionibus abſtinendum eſt*, ſicuti Paulus ſollicitè admodum Timotheum ab ijs deterret *2. Tim. 2.* quando non vult verbis contendi (λογομαχίας vocat) *eo quod ad nihil conducat, niſi ad ſubverſionem auditorum v. 14.* Et mox ubi juſſerat eum rectè ſecare verbum veritatis, addit: *Inanes autem vocum vanitates devita*

1. Timoth. 6. v. 4. ex ejusmodi quæstionibus & verborum pugnis nasci scribit invidiam, contentionem, blasphemiã, suspiciones malas, conflictationes hominum mente corruptorum, veritatis expertium &c. Sic ubi Tit. 3. v. 9. multa monuisset quæ ad pios mores faciunt, etiam atque etiam admonet, *ut stultas quæstiones & genealogias & contentiones & pugnas legales tanquam inutiles & vanas rejiciat.*

REQUISITUM VII.

Theologorum, Concionatorũ, aliorumq́; qui vivâ voce docent, sedula atq́; attenta auscultatio.

SUfficiant hîc verba insignis Theologi, Wolfg. Franzij tractatu de interpret. scriptur. pag. 14. & 15.

Plerique (juvenes) *ilicò ex Academia discedunt, coëmtis Postillis & libris aliquibus Theologicis. Viva vo-*

ce interpretantem paginas sacras audiverunt nullum, sed in Theologicis evadunt αὐτόχθονες & αὐτοδίδακτοι, quos totus mundus infelices esse, & multa inconvenientia gignere proclamitat. Tales etiam num gloriam Dei ritè & in solidum quærere possint, num adhortari alios ad solidæ pietatis studium, judicent qui non sunt ex professo Theologi. Mihi non est dubium, quin sint sæpenumerò publicarum calamitatum in orbe terrarum continuanter & graviter grassantium causæ præcipuæ isti, qui Theologiam ex suggesto docent, qui ad pedes Theologorum Academicorum, ad quos patrocinio suorum fautorum ablegati fuerant, nunquam sederunt, & nec per horas quidem omnino paucas ijs auscultandis operam ullam navarunt.

An non etiam videndum sit ijs, qui jus patronatus obtinent & potestatem eligendi ministros verbi habent, ne ejusmodi ἀδιδάκτους recipiant, ju-

dicium cuivis committo gloriam Dei, Ecclesiæ publicam & privatam utilitatem amanti, citra affectus. Navis gubernatorem nemo creat nisi idoneum: cur itaq; in hac parte animarum multarum salutem concernente adeo volens cæcuties? Hæc Frantzius.

Sixtinus Amama, Professor Franecheranus, videtur hisce verbis commotus, ut parænesin (in quâ & Frantzium citat, & complura Frantziana ex dicto lib. reperire licet) ad synodum provincialem Anno 1624 perscriberet Belgicâ linguâ, de non admittendis ad S. ministerium, nisi idoneis, atq; in Biblijs, linguis &c. mediocriter versatis: ob quam parænesin synodus non tantùm gratias per Hardenbergium singulariter agendas censuit: verum etiam statim decrevit, ut inposterum ad sacrum ministerium non admittantur, nisi qui præter testimonia senatus Academici, et-

jam Theologiæ Profeſſorum atq; aliorum de profectu conteſtantia exhiberi poſſit: Quod utinam alibi etiam obſervaretur, plures utiq; eruditos eccleſiæ haberent miniſtros.

REQUISITUM VIII.

Doctrinarum & locorum communium collectio.

EX omnibus autem lectis, auditis & penſitatis, utile fuerit juxta ſeriem Alphabeti doctrinas & locos communes colligere, in quos omnia vel præcipua lecta aut audita, veluti nidulos quosdam digeras: quò promptius ſit, ubi videbitur, quod voles vel promere vel recondere. Hac uſum fuiſſe ratione D. Hieronymum, eruditi ex ſcriptis ejus animadverterunt. Ex ejusmodi locis promptiſſimum deinde fuerit, tanquam ex cellulis depromere, unde vel conciones ad populum formare, vel publicè in

ſcholis perorare, prælegere, diſputare, vel opera varia ad prælum concinnare quis poſſit.

Nè quod reliquum eſt pagellarum, vacuum in conſpectum Lectoris prodiret, Magni illius Theologorum Coryphæi, D. Martini Lutheri p. m. Teſtimonia ad illuſtrationem Conſilij hujus facientia ſubjicere placuit.

TOm. 1. Lat. fol. 166. a. Cùm ſcriptura ſancta velit in timore & humilitate tractari, & magis ſtudio piæ orationis penetrari, quam acumine ingenij: impoſſibile eſt, quod ſine damno ſint, vel ſuo proprio vel aliorum, quos docent, qui nudo ingenio freti, in eam irruunt illotis pedibus ſicut porci, tanquam ſit humana quædam ſcientia, adeò nullo reverentiæ diſcrimine verſantur in illa. Inde veniūt tot promptuli ad docendum, qui ſtatim cognita Grammatica, Theologi-

am

am ſine omni ſtudio profitentur, dicentes: Hem Biblia! res facilis eſt.

Tom. 2. in Geneſin. fol.85.a. in cap.17. De principium epiſtolis proverbio dicitur, ter eſſe legendas, ſed profectò DEI EPISTOLÆ, ſic enim appellat ſcripturam Gregorius, ſepties ter, imò ſeptuagies ſepties, ſeu ut plus dicam INFINITIES LEGENDÆ SUNT, quia ſunt divina ſapientia, quæ non ſtatim primo intuitu poteſt comprehendi. Si quis obiter tanquam res notas & faciles legat, ſeipſum decipit.

Tom. 2. lat. pag.237. b. Hoc didici, ſcripturam eſſe eam, quæ nullius ingenium, nullius eruditionem, nullius diligentiam, nullius ſanctimoniam non in multis fallat & ſuperet, atq; cum omnibus etiam parvulis ſit expoſita ad ſatietatem usque, magnis tamen ſemper ſepoſita eſt ad eſuriem, ut veriſſimè & ſapientiſſimè di-

xerit

xerit Gregorius, ſcripturam eſſe fluvium, in quo agnus peditat, & elephas natat, nec in ea fœdius nec perniciosius erraverũt, quam qui ſe nihil in ea erraſſe præſumſerunt, nec felicius & ſalubrius in ea profecerunt, quam qui timuerunt ſe in omnibus errare. Sapientia enim eſt, cujus principium timor Dei, quæ intellectum dat parvulis & ſapientiam ſapientum reprobat.

Tom. 4. lat. fol. 416. b. præfat. in pſalmos graduum. Excutiamus iſtam philautiam, & humiliemus nos coram ſpiritu ſancto, ac fateamur hanc infinitam ſapientiam eſſe, quæ non poſſit exhauriri, etiamſi vitam omnem in diſcenda ſcriptura deponamus. Etſi enim aliquam cognitionem habemus Dei gratia: tamen quia quotidiè quaſi nubibus tentationum obruimur, ſemper AD HUNC FONTEM, IMO AD IGNEM HUNC PECURRENDUM EST, UT RURSUS CA-

LEFI-

LEFIAMUS, neque aut Satanæ aut carni noſtræ indulgeamus, ut obruantur primitiæ ſpiritus.

Tom. 2. lat. fol. 428. b. Meum conſilium ſit, qui ſacras literas non poteſt certo ſenſu tenere, eas dimittat. Tutius eſt, cum laicis ignorare eas, quam incertas habere. Incredibile eſt, quantas moleſtias Satan per eas faciat morituro, ſi ambiguas habeat.

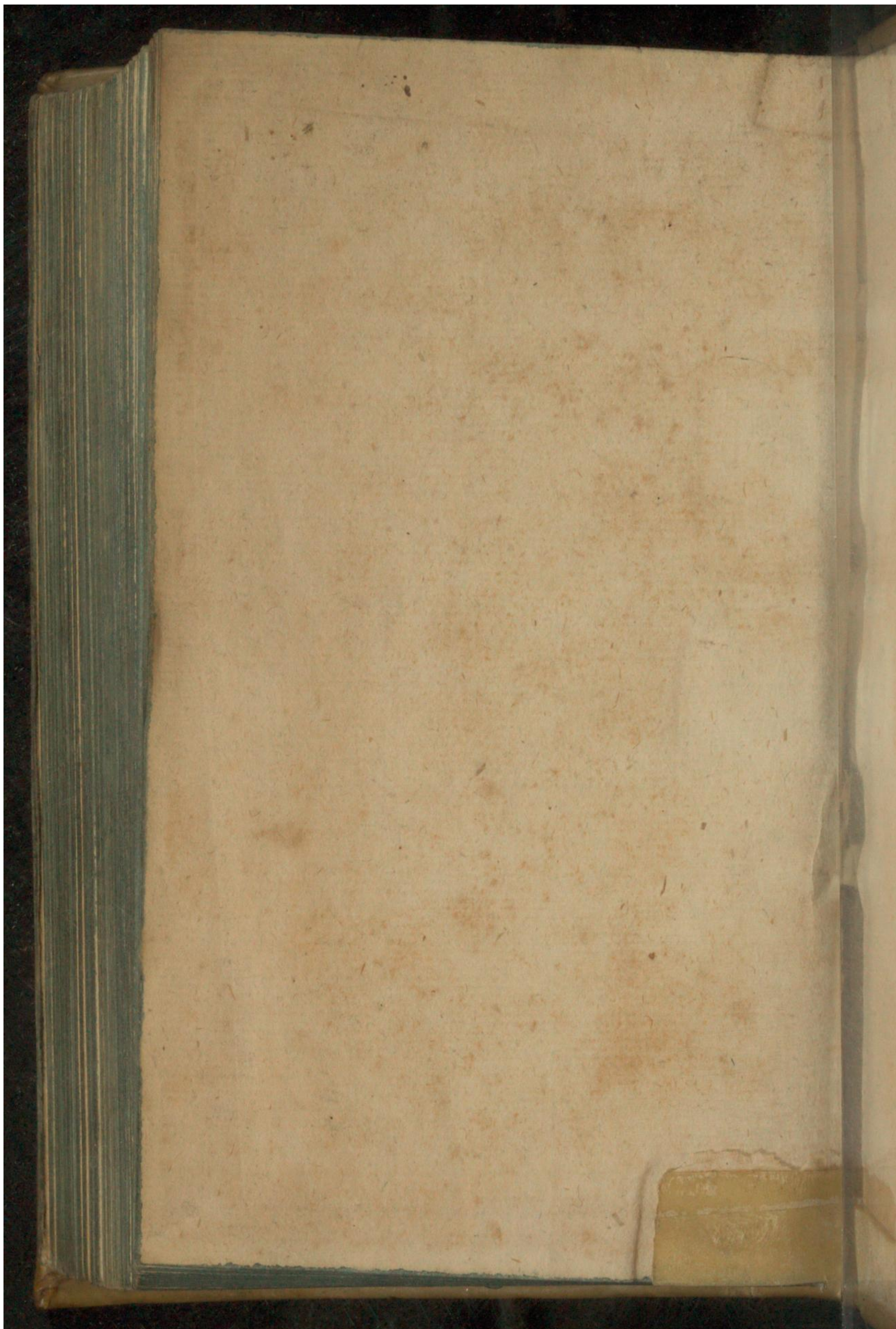
Tom. 4. fol. 293. b. Unusquisque noſtrum videat, ut ita ſcribamus, legamus, doceamus, diſcamus, ne relictis Biblijs denuò nobis acervemus Patres, doctores, concilia, decreta, articulos Decretales & colluviem humanarum traditionum & opinionum.

Tom. 2. Epiſt. fol. 95. & 96. Sufficit Chriſtiano ad confutandum errorem quemlibet dicere, ſcriptura non habet, &c. Sic Hieronymus: Hoc de ſcripturis autoritatem non habet: ideò ea facilitate contemnitur, qua probatur, &c.

Tom.

Tom. 2. in Genes. fol. 143. a. in cap. 19. Ego ipse eam ob causam odi meos libros, & sæpè opto eos interire, quod metuã ne morentur lectores, & abducant à lectione ipsius scripturæ, QUÆ SOLA OMNIS SAPIENTIÆ FONS EST, AC TERREOR EXEMPLO SUPERIORIS ÆTATIS. Postquam enim in hominum commentarios inciderunt, qui sacris studijs dediti erant, non solum plurimum temporis in lectione veterum Theologorum consumserunt: sed etiam tandem occupati sunt in Aristotele, Averroe & alijs, ex quibus postea nati sunt Thomæ, Scoti & similia portenta.

[§]

18